

МИР победит ВОЙНУ!

1962
МАРТ
18
Воскресенье
День выборов
в

РАБОТНИЦА і СЯЛЯНКА

№ 3 + прил.

САКАВІК

1962

ЯК ДУБОВЫ ЛІСТ...

Не страшна мне
Ні твань, ні багна,
А ні віхуры гул і свіст —
Я за жыццё схапіўся прагна,
Як за галлё
Дубовы ліст.

Па восені
Мядзяны, дужы,
Між хмурай стыні ён гарыць...
Трасуць яго вятры і сцюжы,
А ён адно ў адказ —
Звініць.

Калі зімой
Мятлюга грае
І злосна шчэрыцца мароз,
Ён, як далонню, прыкрывае
Галінку тую,
Дзе прарос.

І толькі ў ясны дзень
Вясновы,
Калі красуе ўсё вакол, —
Перад лісткам зялёным, новым
Ён ціха падае
На дол.

ТЫ, МАЯ ПЧОЛКА

Ты — мая пчолка,
З табою не ведаю скрухі:

Ты, мая пчолка,
Гудзіш і гудзіш мне на вуха.

Знаю цябе я,
Што ты ад маленства такая, —

Толькі ні кроплі,
Ні кроплі я крыўды не маю.

З першым праменнем
Свае распраўляеш ты крылі,

Гукаеш мяне,
Каб разам мы ў полі кружылі...

Трутнем не быў я,
З табою мы зладзілі хату —

Кут наш прывабны,
Хай жа ён роіць багата.

Хай жа спявае
Ад рання ажно да заходу —

Ты, мая пчолка,
Не бойся ніякай нягоды!

Здарыцца, трапіш
На злосную хвалю якую —

Лісцікам лягу,
Сярод акіяна ўратую.

Стэпам бязводным,
Мо', будзеш губляць свае сілы —

Стану расінкай,
Каб смагу збыла, уталіла.

Часам, мо', стрэнеш
Цяжкія, ліхія віхуры —

Стану скалою,
Цябе прыхваваю ад буры.

Ты, мая пчолка,
Не джаліш, а звоніш ласкава,

Звон твой руплівы
Слухаюць кветкі і травы!

Есць вершы, якія падобны глыт-
ку празрыстай крынічнай вады...
Нап'ешся яе — і быццам сам ты
робішся маладзей і багацей сэр-
цам. Такое адчуванне пакідае і
апошні паэтычны зборнік вершаў
Петруся Броўкі, выдадзены на рус-
кай мове ў Маскве, «А дні ідуць...»
Мы друкуем асобныя вершы
з гэтай невялікай сціплай кніжач-
кі, вылучанай на атрыманне Ле-
нінскай прэміі.
Прачытайце яе.

МЫ З ХІРАСІМЫ

Гэта не можа,
Не можа забыцца,
Што я пабачыў
У шведскай сталіцы,
Тое, што кінула
Горасны боль мне —
Летам у часе кангрэса
У Стакгольме.

Ранкам аднойчы
Ішоў я з сябрамі,
Дзень быў пагодны —
Сонца з вятрамі,
Сонца на плошчах і вуліцах
Грала,
Кожная дзеўчына
Кветкаю ззяла.

Ім падпывала
Сіняе мора,
Дзе тое ў свеце, здавалася,
Гора?
Толькі нядоўга ў нас радасць
Гасціла:
Шэсце жалобнае
Нас прыпыніла.

Бубен узняты
Рукамі худымі,
Надпіс кароткі:
— Мы з Хірасімы!
Ціхія, сумныя
Кроцаць японцы...
Чорным здалося
На небе нам сонца.

Засцерагае бубен
Ад смерці,
Гукі нам раняць
Самыя сэрцы:
— Людзі, сябруйце,
Будзьце жывымі,
Мы з Хірасімы!
Мы з Хірасімы!

Бубен гамоніць
З намі, здалося:
— Бачыце, колькі
Нас засталася,
Нашыя вочы
Спушчаны долу,
Быў жа наш горад,
Шумны, вясёлы...

Гэтак жа звалі
Гулкія плошчы,
Цешылі сэрца
Юныя вочы,
Кветкі гарэлі
У яркім суквецці,
Паркі шумелі,
Бегалі дзеці.

Дзесьці калыску
Маці люляла...
Мір.
І нічога,
Нічога не стала!
Шэсце пракрочыла.
Шэсце мінула...
Толькі спакою
Душа не адчула.

Глыбей на сэрцы
Адкрылася рана,
Буду на свет я
Крычаць несціхана:
— Д'яблаў не трэба
З бомбамі тымі,
Людзі, сябруйце,
Будзьце жывымі!

БЯРОЗА... БЯРОЗА

Бяроза, бяроза,
Год дзвесце шумела...
Настала часіна —
І ты аблысела.
Сухія галіны, што космы, сівыя,
Стаіш ты, журботна згінаючы шыю,
Пажоўклае лісце шапоча ў трывозе...
Як тая бабулька, стаіш пры дарозе.

І думы ўсплываюць:
Бяроза, бяроза,
Была ты калісьці
Гамонкай, прыгожай,
У белай сукенцы, статнай, высокай;
Людзей напіла жывучым ты сокам.
Бухматага голля шумлівых шаты
Не мала здружылі хлапцоў і дзяўчатаў.

І вось ля цябе,
Як ля добрае маткі,
Бярозкі ўзняліся,
Як тыя дзяўчаткі,
Зялёнымі хусткамі плечы прыбралі,
Пабеглі, пабеглі ў бясконцыя далі,
І гуртам, і ў россып, і роўна радамі...
Аб тым, як жывеш ты, гамоняць з вятрамі.

Бяроза, бяроза,
Старэнькая ў полі,
Цябе і такой
Не забыцца ніколі,
І я да цябе завітацця імкнуўся,
Як кожную весну вяртаецца бусел,
Гняздо папраўляе, гадае аб дзецях...
Для нас ты, бяроза, — адзіная ў свеце!

19881

У С Е Н А В Ы Б А Р Ы !

НАСУСТРАЧ вялікай і радаснай падзеі ідзе савецкі народ. 18 сакавіка — дзень выбараў у Вярхоўны Савет СССР. Самых лепшых, самых працавітых і сумленных пашле народ у вышэйшы орган улады. Сярод выбраннікаў дастойнае месца зоймуць жанчыны. Як роўныя сярод роўных, увойдуць яны ў савецкі парламент. Разам з мужчынамі будуць вырашаць дзяржаўныя пытанні.

Дэпутат! Якім гонарам і павагай акружана яго імя ў нашай краіне. Гэта сапраўды народны выбраннік. Ён і выхадзец з народа, яго і вылучае народ як вернага выразніка сваіх думак і мараў.

Рыхтуючыся да выбараў, мы аглядаемся на пройдзены шлях. З часу папярэдніх выбараў мінула чатыры гады. Яны былі гадамі вялікай барацьбы народа пад кіраўніцтвам роднай партыі за ўздым прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі і культуры.

Высокімі тэмпамі развіваецца галоўная і рашаючая галіна эканомікі — прамысловасць. У краіне пабудаваны і ўведзены ў дзеянне чатыры тысячы буйных прамысловых прадпрыемстваў. Савецкі Саюз ужо сёння здабывае жалезнай руды і вугалю больш, чым ЗША. Мы апярэдзілі гэтую краіну і па вытворчасці коксу, зборнага жалезабетону, магістральных цеплавозаў і электравозаў, піламатэрыялаў, шарсцяных тканін і іншых вырабаў.

Увесь час з неаслабнай энергіяй наша партыя змагаецца за круты ўздым сельскай гаспадаркі. Усе мы ведаем, што ў краіне стала больш вырошчавання збожжа і павялічылася вытворчасць прадуктаў жывёлагадоўлі. Валавы збор збожжа ў мінулым годзе дасягнуў 8—8,5 мільярда пудоў. На 15 мільёнаў павялічылася пагалоўе буйнай рагатай жывёлы і на 22 мільёны — свіней. Але патрэбнасці насельніцтва растуць, і вытворчасць прадуктаў будзе расці. Партыя прымае для

гэтага неабходныя меры, і яе гарача падтрымліваюць працаўнікі сельскай гаспадаркі.

Многага дамагліся савецкія людзі пад кіраўніцтвам партыі і ў галіне далейшага развіцця навукі, літаратуры, мастацтва, народнай асветы. Мы з радасцю можам сказаць, што кожны чацвёрты савецкі чалавек сёння вучыцца. У нас у тры разы больш рыхтуецца інжынераў, чым у Злучаных Штатах Амерыкі.

З году ў год расце дабрабыт савецкага чалавека. Дзяржава забяспечвае пенсіянераў. Каля чатырох мільёнаў студэнтаў атрымліваюць стыпендыю і забяспечваюцца інтэрнатамі. Больш сямі мільёнаў чалавек штогод адпачываюць у дамах адпачынку і лежача ў санаторыях за кошт сацыяльнага страхавання і калгасаў. Каля сямі мільёнаў маці атрымліваюць дапамогу.

Вялікая ўвага надаецца ў нас жыллёваму будаўніцтву. Амаль чвэрць усяго насельніцтва Савецкага Саюза за апошнія пяць гадоў адсвяткавала наваселле. На кожную тысячу чалавек мы даём насельніцтву ўдвая больш новых кватэр, чым ЗША і Францыя. У бліжэйшае дзесяцігоддзе ў нас не будзе недахопу ў жыллі.

XXII з'езд партыі прыняў канкрэтную праграму будаўніцтва камунізму ў нашай краіне. Гэта будзе самае справядлівае і шчаслівае грамадства на зямлі. Многа дзяўдзеца папрацаваць савецкім людзям. Але мы ўпэўнены, што пабудуем яго. Для гэтага ёсць усе магчымасці. У нас самы перадавы грамадскі лад, маральнае і палітычнае адзінства народа, незлічоныя прыродныя багацці, першакласная прамысловасць і буйная, механізаваная сельская гаспадарка, перадавая савецкая навука.

Партыя цвёрда і ўпэўнена гаворыць савецкім людзям, што ў бліжэйшае дзесяцігоддзе па вытворчасці прадукцыі на

КАНДЫДАТЫ Ў ДЭПУТАТЫ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

Вядомая ільнаводка калгаса «Новае жыццё» Карэліцкага раёна
Ева Раманаўна Карачан.
Фота А. Перахода.

Свінарка калгаса імя Фрунзе
Шклоўскага раёна Кацярына Антонаўна Патапава.
Фота Ч. Мезіна.

Закройшчыца Гродзенскай абутковай фабрыкі Раіса Цімафееўна
Лазавік.
Фота А. Перахода.

душу насельніцтва мы пераўзыйдем самую багатую краіну капіталізму — ЗША. Усе калгасы і саўгасы стануць высокапрадукцыйнымі і высокадаходнымі. Яшчэ больш кароткім стане рабочы дзень. За час другога дзесяцігоддзя ў краіне будзе створана матэрыяльна-тэхнічная база камунізму. Мы падыйдем ушчыльную да ажыццяўлення прынцыпу размеркавання па патрэбнасцях. СССР стане краінай самага высокага жыццёвага ўзроўню насельніцтва і самай высокай культуры. Мы ў асноўным пабудуем камуністычнае грамадства, аб якім мараць мільёны людзей свету, што з захапленнем сочаць за нашым рухам наперад.

Рашэнні XXII з'езда партыі закранулі кожнага савецкага чалавека. Мы і нашы дзеці будзем жыць пры камунізме. Усведамляючы веліч гэтага, савецкія людзі шырай разгортваюць усенароднае сацыялістычнае спаборніцтва. Яшчэ больш расце іх жаданне працаваць лепш, больш прадукцыйна, змагацца за гонар свайго прадпрыемства, за выкананне планаў і паляпшэнне якасці прадукцыі.

1962 год, чацвёрты год сямігодкі, пачаўся нядрэнна. У рэспубліцы нямала прадпрыемстваў, калектывы якіх дамагліся добрых поспехаў. Усё шырай разгортваецца спаборніцтва за права называцца прадпрыемствамі камуністычнымі. Дзесяткі тысяч чалавек змагаюцца за званне ўдарнікаў камуністычнай працы.

Ударнік камуністычнай працы! Якое гэта вялікае і пачэснае званне! У нас нямала жанчын і зусім маладых дзяўчат, якія па праву носяць гэтае ганаровае званне. Пра адну з іх расказвае С. Матылёнак — сакратар Міёрскага райкома камсамола.

Люда Счасная скончыла 10 класаў Міёрскай сярэдняй школы ў 1960 годзе. Ёй прапанавалі ісці працаваць у кантору калгаса «Баявы партызан». Усяго 3 месяцы папрацавала Люда ў канторы. Па закліку камсамола пайшла на ферму цялятніцкай. І вось за 1961 год яна выгадавала 78 цялят. Праўда, гэта яшчэ не так многа, але якое шчасце адчула яна, калі ёй было прысвоена высокае званне ўдарніка камуністычнай працы. На раённым злёце Люда заявіла, што з гонарам апраўдае гэта высокае званне, і ўзяла абавязацельства ў 1962 годзе выгадаваць 100 цялушак. Людміла Счасная не падвядзе. Яна не толькі добра працуе, але і вучыцца на II курсе Віцебскага ветэрынарнага інстытута.

Аб сваёй працы, у якой чэрпае шчасце і натхненне, паведамляе і чытачка нашага часопіса Яфрэменка Ніна з Гродна.

— Я пісала вам пасля сканчэння школы. Цяпер я працую ўжо шафёрам. Работа цікавая, хоць і нялёгкая. Але ж калі работа па душы, то і цяжкасці не палохаюць.

У гэтым нумары мы знаёмім з некалькімі кандыдатамі ў дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР.

«Чалавек шчодрой душы» — так называецца нарыс пра работніцу Магілёўскага завода штучнага валакна Галіну Півуну, кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета. Галіну Уладзіміраўну паважаюць за таварыскасць, чуласць, працавітасць, жаданне дапамагчы людзям. Выбаршчыкі спадзяюцца, што яна будзе добрым слугой народа, выказнікам яго думак і імкненняў.

Сваёй самаадданай працай любоў і павагу сярод калгаснікаў заслужыла выдатная птушніца Лідзія Кекелева. Многа год працуе яна ў родным калгасе і не шукае лёгкага хлеба. Дзякуючы яе старанням калгас у мінулым годзе атрымаў 120 тысяч яек і прадаў дзяржаве 32 цэнтнеры птушынага мяса. Вялікія планы намячае Лідзія Сафронаўна ў сваёй працы. Пажадаем ёй добрых поспехаў.

У цесным адзінстве і згуртаванасці ідуць да выбараў і беспартыйныя і камуністы нашай краіны. Аднадушна ўхваляюць яны палітыку ленінскай партыі, вынікі яе працы і задумы на будучае, якія натхняюць кожнага савецкага чалавека на новыя творчыя поспехі і здзяйсненні ў імя росквіту сваёй Радзімы, у імя шчасця савецкага чалавека.

У дзень выбараў савецкія людзі будуць галасаваць за кандыдатаў блоку камуністаў і беспартыйных, за ажыццяўленне велічных планаў XXII з'езда партыі, за мірнае жыццё, за радасныя ўсмешкі нашых дзяцей і дзяцей усяго свету.

2

Усе на выбары, дарагія сябры!

На ферму калгаса «Перамога» прывезлі электрадаільныя апараты. Фаіна Дарашэвіч і Галіна Харытон асвойваюць новую тэхніку.

УЗЛЁТ

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

БЫЎ марозны вечар. Мігцелі ў небе белыя зоркі і здавалася, што гэта яны адтуль, з халоднай вышыні, ляцяць на зямлю тонкімі нябачнымі іголкамі і колюць шчокі і лоб. Каб сагрэцца, Жэня пабегла проста нацянькі — праз гароды, праз малады школьны сад, ухутаны на зіму яловымі лапкамі. Стала гарача, і яна пайшла цішэй. Паднялася на горку, дзе стаялі дзве доўгія аборы: канюшня з цялятнікам і кароўнік.

У кароўніку гарэла электрычнасць. «Можна «Дунайка» ацялілася? — мільганула думка. — Але ж дзядзька Осіп прыехаў бы па мяне, каб што...»

Дзядзька Осіп, начны вартаўнік, драмаў на сене, прыкрыўшыся кажухом.

— Як «Дунайка»?

— А нічога, жвакуе.

Усе каровы ляжалі ля сваіх кармушак, пасопвалі, жуочы жвачку. Адна «Дунайка» не клалася. Даўно павінна была ўжо ацяліцца, а яна быццам і не збіраецца. Стаіць сабе ля кармушкі і глядзіць на Жэню вільготнымі задумённымі вачыма.

— Эх, «Дунайка», «Дунайка», — прагаварыла Жэня і ласкава паглядзіла карову па кругламу боку.

— Ідзі ўжо ты на сход. Дзяўчаты прыбягалі.

— Іду, дзядзька, іду.

...Біяграфія ў Жэні кароткая: сямігодка, паляводчая брыгада. Не цуралася ніякай работы: бралася за вілы, за матыку, за лапату. У першы ж год яе фота ўжо вісела на калгаснай Дошцы гонару. З

фота глядзела дзяўчына з прадаўгаватым хударлявым тварам і ўдумлівымі, уважлівымі вачыма...

А аднойчы, калі яна падвозіла на кароўнік кармы, Зінаіда Іванаўна Носка, загадчыца, прапанавала ёй пайсці да іх даяркай.

— А я даіць не ўмею, — прызналася Жэня.

— Нічога, навучышся.

І Жэня пайшла на ферму падменшчыцай. Падмяняла даярак, давала ім выхадны дзень...

На ферме тады былі адны жанчыны. Працавалі яны даўно, некаторыя гадоў па пятнаццаць. У кожнай дома сям'я, гаспадарка. Здаралася, некаторыя з іх на ферме працавалі абы-як, толькі б хутчэй аслабіліцца.

І яшчэ была адна прычына, чаму Зінаіда Іванаўна хацела, каб даяркамі на ферму пайшлі маладыя дзяўчаты.

Раней не малако было мейрай працы даяркі. Лепшай лічылася тая даярка, у якой карова добра перазімоўвала. Да гэтага прывыклі, а з прывычкай, вядома, разлучацца цяжка.

Цяпер патрабаванні іншыя. Ідзе барацьба за кожны літр малака, за чысціню на ферме. А каму ж брацца за новае, як не моладзі!

Першымі на ферму прыйшлі Галя Пашкевіч і Аўгіння Мяркоўская. Потым, адначасова з Жэняй Градавец на групу стала Ліна Янушка, замаяніла маці. Жэня крыху зайздросціла дзяўчатам. У іх былі сталыя групы, а яна кожны дзень доіць новых кароў, кожны дзень новых! Ні звычай

іх не ведае, ні характару. Бывала, і не раз, што наравістая карова выбівала ў Жэні з рук даёнку з малаком. Жэня ціш-ком плакала. Ад непрывычкі нылі, гудзелі рукі.

А сярод даярак пайшла гаворка:

— На Жэню можна спакойна кароў пакідаць: выдаіць, дагледзіць.

Магчыма таму яна і была так доўга падменнай — два гады. І толькі ў канцы 1960 года Жэню паставілі на групу. Яна тут жа прапанавала Ліне спаборнічаць. Ліна згадзілася. А дома Жэня дакарала сябе: «Ну, навошта напасілася, цяпер сораму не абяруся, у Ліны ж самыя высокія надоі ў калгасе. А я спаборнічаць...»

Жэня часам не паспывала зрабіць усё так, як ёй хацелася, і яна затрымлівалася на ферме. Тады маці прыносіла ёй у кошыку што-небудзь паесці і выгаворвала:

— Табе што, больш за іншых трэба?

Але Жэня не крыўдавала на маці, Жэня хацела толькі аднаго: каб каровы стаялі чыстыя, добра накормленыя і каб хаця не знізіліся надоі.

Яна першая пачала вырошчваць турнэпс, пасаджаны на прыфермскім участку. За ёй пацягнуліся і іншыя даяркі. Звяртала яна ўвагу і на «дробязі».

Здаецца, навошта тры разы на дзень, перад кожным кармленнем чысціць кармушкі? А Жэня ўбачыла — трэба. Застанецца корм, закісае. Карова ўжо свежае будзе есці з неахвотай. А яна старалася выклікаць у каровы апетыт.

Спачатку разносіць у кармушкі сечку. Потым, каб было смачней, — палёе сечку брагай. З'есць карова гэта — пакладзе яшчэ смачнейшае — сілас. Сілас не даецць — мукі перамышае. А на закуску

самае смачнае трымае — пасечаныя цукровыя буракі. Ну, і любяць іх каровы! Шкада, што ўсяго чатыры гектары ў калгасе пад буракамі. Цяпер пасля сельскагаспадарчай нарады ў Мінску тут перагледзілі пасяўныя плошчы. Пад цукровыя буракі адвалі каля пяцідзесяці гектараў. Чаму раней так мала сеялі цукровых буракоў — проста незразумела. Па пажыўнасці яны ж разы ў тры вышэй за іншыя караняплоды!

Дазналася Жэня і пра густы сваіх кароў. Адна любіць сілас — Жэня падкіне ёй больш сіласу, другой сена падкладзе, трэцяй брагі падалье. Глядзіш — чысценька ўсё з'ядаюць. Ну, а калі карова пад'есць, яна і малака добра дасць. Гэта кожны ведае. Астатняе ўжо толькі ад даяркі залежыць.

За адзін мінулы год Жэня зрабіла такі ўзлёт, які не сніўся ніводнай даярцы: кожная з чатырнаццаці яе кароў павысіла надой на 870 кілаграмаў. Жэня Градавец надаіла больш за ўсіх у раёне — па 3 530 кілаграмаў малака ад кожнай каровы. Цяпер яе партрэт вісіць на раённай Дошцы гонару. Крыху ніжэй — партрэт Ліны Янушка.

...Наперадзе заззяў агнямі вялікі будынак клуба. На ганак узбягалі людзі. Яны спяшаліся, каб не спазніцца. Жэня таксама паскорыла крокі.

...Яна сядзела ў зале клуба і не магла падняць вачэй ад падлогі. Да яе даяталі словы: «лепшая даярка...», «майстар высокіх надояў...», «шчыры таварыш...» Усё гэта адносілася да яе. І ад таго, што пра яе так хараша і многа гаварылі і называлі яе непрывычна — Яўгенія Ігнатаўна, Жэні было ніякавата. Яна не любіла, калі яе хвалілі.

А тут яшчэ прыехалі з Мін-

ска, з тэлетудыі. Навялі на яе пражэктары з белымі, гарачымі слупамі святла, навялі вялікую таямнічую каробку тэлекамеры...

— Жэня, засмейся, — жартавалі ў зале.

Жэня чырванела і ад няёмкасці не ведала куды дзецца.

Калі ўсё скончылася, Жэня першая выбегла з клуба. Твар яе гарэў. Яна набрала прыгаршчы белага, пушыстага снегу і прыклала яго да палаючых шчок. Як прыемна, што снег халодны!

Адчыніліся дзверы клуба і чыйсьці голас паклікаў:

— Жэня!

Яе шукалі. А ёй хацелася пабыць адной, каб сабрацца з думкамі, спакойна падумаць пра тое, што адбылося. Жэня выбегла на дарогу, — няхай сабе клічуць...

Дома быў толькі бацька. Маці з сястрой засталіся ў клубе. А бацька стары. Ён ужо даўно не працуе. Ён сядзіць на печы, слухае радыё і чытае кнігі, блізка падносячы іх да выцвілых ад часу вачэй. Пачуўшы, як бразнула клямка дзвярэй, ён паварушыўся на печы:

— Хто там?

— Гэта я, тата.

— Чаму гэта ты адна?

Не распранаючыся, Жэня падышла да печы.

— Тата, — сказала яна ціха, — мяне вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета.

Ігнат Васільевіч адклаў убок кнігу, перапытаў:

— У Маскву?

— У Маскву.

— Уга! — працягнуў бацька і стаў злазіць з печы.

Некалі і ён быў у Маскве. Цераз усю Маскву гналі тады іх, салдат царскай арміі, на фронт першай сусветнай вайны. Потым ён усё жыццё успамінаў:

— Быў я ў Маскве. Вялікая Масква...

А цяпер яго дачка, Жэня будзе ў Маскве. Ад такой навіны стары не мог уседзець на печы.

Потым прыйшлі з клуба маці, сястра, брат з жонкай. Прыйшлі віншаваць Жэню.

Бацька, тулячы спіну да цёплай грубкі, гаварыў у лад сваім думкам:

— Раней, пры Мікалаі хто ўладай быў? Самыя багатыя — паны ды капіталісты. А цяпер вось ты, даярка, будзеш уладай...

Ноччу Жэня варочалася на пасцелі, не магла заснуць. Сястра, Алена, прыкрывала яе коўдрай, шаптала:

— Спі, табе ж рана ўставаць.

Але хіба заснеш пасля такога дня! Адна думка не давала Жэні спакою: «Што я зрабіла такога асаблівага, за што мяне вылучылі сярод іншых?»

...А палове пятай зазвінеў будзільнік. Жэня спыніла яго, націснуўшы кнопку, каб не разбудзіць хатніх. Паднялася, апранулася і, не запальваючы святла, ціхенька выйшла з дому.

На вуліцы пусцілася падбегам. Рыпеў пад нагамі снег, круціў снежныя крупы вецер. Жэня з разбегу адчыніла вароты і разам з клубамі марознага паветра ўварвалася ў абору. Ліна і Валя рыхтавалі ўжо цёплае пойла.

— Няўжо «Дунайка»? Што ж вы мяне не паклікалі, дзядзька?

— Да іх бліжэй ісці, — кіўнуў галавой у бок Ліны і Валі дзядзька Осіп. — Ды ты ж цяпер дзяржаўны дзеяч у нас, — падміргнуў ён дзяўчатам.

— Ну і што, хіба я цяпер павінна працаваць менш? Ды можа яшчэ і не выбяруць...

— Як гэта не выбяруць? Што мы не ведалі, каго вылучалі?

Дзяўчаты абдымалі Жэню, смяяліся, а яна вырывалася і толькі паўтарала:

— Ой, дзяўчаткі, ой, пусціце! Чуеце — каровы есці просяць.

...Жывуць у калгасе дзяўчаты. Працуюць добра, змагаюцца за званне брыгады камуністычнай працы, шчыра сябруюць.

Часта іх бачаць калгаснікі на сцэне свайго клуба. І да суседзяў яны ездзяць, і ў раёне прэміі забіраюць танцамі ды спевамі сваімі. І, як заўзятая артысты, прывыклі да воплескаў глядачоў...

А здараецца, як учора ў Жэні, што ў зале сядзець — цяжэй нават, чым працаваць або выступаць са сцэны...

Здараецца.

Калгас «Перамога»,
Дзяржынскі раён.

Любяць кнігу ў калгасе «Перамога». На здымку: бібліятэкар Марыя Іванаўна Сіман выдае кнігі Валянціне Шавелкінай і Уладзіміру Дарашэвічу.

Фота
П. Нікіціна.

— Якасць пражы выдатная, — з задавальненнем гаворыць Галіне Уладзіміраўне памочнік майстра М. Б. Грудзіна.

Фота П. Слабікава.

ЧАЛАВЕК ШЧОДРАЙ ДУШЫ

Я. ТАРАСАЎ

ШЫРОКА раскінуліся карпусы Магілёўскага завода штучнага валакна. Колькі разнастайных чалавечых біяграфій і лёсаў пад гэтымі заводскімі дахамі. Колькі імкненняў, характараў, ва ўзаемадзеянні якіх складваецца тое, што мы завём калектывам, працоўнай садружнасцю тысяч людзей. Але мы раскажам пра адзін лёс, пра аднаго чалавека — прадзільшчыцу Галіну Уладзіміраўну Півунову, якой народ аказаў найвялікшае давер'е, вылучыўшы яе кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР.

У кожнага чалавека свае шляхі-дарогі ў жыцці. Але іншы раз зусім нечакана складаецца лёс чалавека. Прыехала Галіна са Шклоўскага раёна ў Магілёў пасяляцца ў сваёй цёткі. Прыехала на нейкі час, а засталася тут назаўсёды. Прывабіла дзяўчыну зялёнае хараставое старажытнага горада, блакіт дзяпроўскіх хваляў, веліч шматпавярховых будынкаў. Але самае моцнае ўражанне зрабілі на яе стройныя карпусы завода, з назвай якога звязана цудоўнае слова «шоўк».

Цётка працавала на заводзе і жыла непадалёку ад яго. І Галіна гадзінамі прастойвала ля прахадной, праводзячы зайздросным позіркам вясёлых і гаваркіх аднагодкаў, якіх называлі з павагай «работніцы».

А потым Галіна трапіла на лекцыю ў заводскі Дом культуры. Лекцыю чытаў пажылы інжынер. Нібыта дзівосную казку расказваў гэты высокі срэбравалосы чалавек.

— Завод — гэта магутны, створаны рукамі і розумам чалавека шаўкапрад. Ды і дзе за ім угнацца чарвякам-шаўкапрадам. Пасадзі для іх хоць тысячы гектараў тутавых і дубовых дрэў і тыя не дадуць столькі шоўку, колькі выпускае завод. З пражы, вырабленай заводам толькі за адны суткі, можна выткаць многа тысяч метраў шаўковай

тканіны. І па якасці яна не горшая за натуральны шоўк.

Як зачараваная слухала Галіна Півунова. А раніцай яна пайшла прама ў аддзел кадраў завода.

— На завод мы цябе не возьмем, — сказаў начальнік аддзела кадраў. — А вось у школу фабрычна-заводскага навучання пашлём. Якраз і набор зараз праходзіць.

Мінулі гады вучобы. Галіна з атэстатам прадзільшчыцы пераступіла парог вялізнага цэха. Не ўсё тут было падобным на тое, аб чым марыла Галіна і што бачыла ў сне. З-за гулу матораў нават голасу сяброўкі не пачуеш. І ніткі ідуць на верацёны не пясчотна-серабрыстыя, а жоўтыя, вільготныя, з рэзкаватым пахам кіслот. Гэта потым, калі пражы прайдзе яшчэ праз некалькі цэхаў, яна набудзе і серабрысты бляск, і эластычнасць.

Ды і работа не ладзілася спачатку. То нязграбным рухам нітку абарве, то са здымам запозніцца. Іншы раз пасля такой няўдачы зашыецца Галіна ў куток, далей ад людзей. Тут аднойчы і застала яе зменны інжынер Ніна Сяргееўна Шляхтава. Бачыць — сядзіць невысокая, пухлявая дзяўчына, валасы ў розныя бакі рожкамі тырчаць, вочы заплаканыя. Павяла да сябе ў кабінет. Доўгая ішла паміж імі размова. Выйшла Галіна з кабінета зменнага радасная, поўная надзей.

Яна зразумела, што не заўсёды шлях да мары прамы і роўны. Бывае ідзе ён зігзагамі, як пры ўзыходжанні на крутую гару. Трэба толькі цвёрда ісці па выбранаму шляху, і вышыня будзе ўзятая. Трапяцца цяжкасці — таварышы дапамогуць. Галіна прыглядалася да працы больш вопытных прадзільшчыц, пераймала іх прыёмы работы. Ніна Сяргееўна параіла Галі, якая мела адукацыю толькі за сем класаў, працягваць вучобу далей.

— У нашай справе патрэбны не толькі

спрытныя, працавітыя рукі, але і добрыя веды, — гаварыла яна.

І Галіна паступіла ў вячэрнюю школу рабочай моладзі. Добрае насенне, пасеянае ў сэрцы дзяўчыны, дало багаты плён. Галіна стала перадавой работніцай змены. Яе прынялі ў камсамол, потым — у партыю. Адной з першых у цэху ёй было прысвоена ганаровае званне ўдарніка камуністычнай працы.

Вось і дасягнута вышыня. Здаецца, можна перавесці дух, адпачыць. Але ў тым жа і сіла сапраўднай мары, што яна не дазваляе чалавеку застыць, спыніцца, а нясе яго на сваіх магутных крылах уперад і вышэй, уперад і вышэй.

Калектыў у змене № 2 склаўся старанны, працавіты. Ніякіх нараканняў на яго не было. Норму выпрацоўкі ўсе выконвалі. Працэнт выхаду непаўнацэннай пражы ніжэй нормы. Але ці толькі працэнтамі вымяраюцца здабыткі калектыву? Людзі, што працавалі ў адной змене, рабілі агульную справу, былі адасоблены адзін ад другога. Сустрэліся ў раздзявалцы, перакінуліся некалькімі словамі і пайшлі да сваіх машын. Няўжо іх нішто больш не цікавіць, няўжо ім нічога больш не патрэбна? Вось Надзя Светаносава. Заўсёды майклівая, замкнёная. Чаму?

— Надзя, што з табой? — пытаецца Галіна Півунова.

— Нічога. Проста так.

— Табе ж дзевятнаццаць. У такія гады душа, як полымя, шугае. А ты нейкая млявая, сонная. На сходзі не ходзіш. Няўжо не цікава? Машына брудная, не сочыш за ёй.

Прамаўчала Надзя, нічога не адказала на гэта.

Не паленавалася Галіна паехаць у сям'ю маладой прадзільшчыцы. Сустрэлася са складанай сямейнай гісторыяй. Узяла сяброўку на працы пад сваё крыло. Сталі разам хадзіць у сталовую, у кіно. Павесялела Надзя, стала жыццярадаснай. І работа ў яе пайшла лепш. Памочнік майстра не дакараў больш прадзільшчыцу бруднай машынай.

У змене ўсталявалася цёплая атмасфера таварыскасці, пры якой і праца лепш спорыцца, і адпачынак становіцца больш цікавым і змястоўным. Параіла Галіна прадзільшчыцам чытаць адны і тыя ж кніжкі, а потым калектывуна абмяркоўваць іх. Спадабалася гэта ўсім. На лекцыю сталі хадзіць разам, у кіно — таксама. Іншы раз Галіна сама сходзіць у заўком або ў партком і папросіць, каб прыслалі чалавека прачытаць у цэхавым чырвоным кутку цікавую лекцыю. Усёй зменай выходзілі на пасадку дрэў, на добраўпарадкаванне тэрыторыі каля заводскага Дома культуры. Любая ж справа куды цікавей, калі побач з табой сябры, калі за цябе — калектыў. Людзі сталі неяк па-новаму пазнаваць адзін аднаго, адчуваць плячо таварыша. Здарыцца з кім б'да, таварышы па працы дапамогуць. Захварэе хто — сябры абавязкова наведваюць. І першай прыйдзе Галіна Півунова. Гэтая таварыскасць плённа адбілася і на вытворчых справах. Затрымаецца хто са здымам пражы або з запраўкай верацён, і на дапамогу прыходзіць таварыш. Змена стала адной з перадавых па культуры працы, па чысціні рабочага месца. Ёй нават даручылі правесці рэйд па культуры вытворчасці ў іншых зменах. Адну з рэйдавых брыгад узначальвала Галіна Півунова.

У кожным калектыве ёсць людзі, якія

ЦУДОЎНАЯ ПРАЦАЎНІЦА

МАРОЗНАЯ раніца. Над вёскай—асаблівая перад-світальная цішыня. Толькі зрэдку з белых заінелых правадоў мякка ўпадзе на дол пушысты камяк снегу ды гулка «стрэліць» ад марозу дрэва. Да ўсходу сонца яшчэ далёка. Але вось спачатку ў адным, потым у другім, трэцім вокнах хат калгаснікаў запальваюцца яркія электрычныя агні, рыпцяць вароты хлявоў. Пачынаецца новы працоўны дзень.

Першымі сустракаюць яго ў Бацунях—цэнтры сельгасарцелі «Чырвоны шлях» Увара-віцкага раёна—калгасныя жы-вёлаводы. Ледзь паружавее на ўсходзе неба, а яны ўжо спя-шаюцца на фермы. Кожную раніцу разам з усімі крочыць і яна, тая, пра каго я хачу рас-казаць. Яшчэ маладая на вы-гляд, невысокая жанчына, з ад-крытым прыветлівым тварам. Знешне нічым асаблівым не вылучаецца сярод іншых.

Гэта — Лідзія Сафронаўна Кекелева. Яе добра ведаюць не толькі ў сваім калгасе, але і ў раёне, яна такая ж працаў-ніца, як многія іншыя. Але ёсць у Лідзіі Сафронаўны і не-шта такое, што вылучае яе, уздымае — гэта яе адносіны да працы. Сваёй самаадданасцю сціплая жанчына заваявала вя-лікі аўтарытэт і любоў у адна-вяскоўцаў. Яе прозвішча вось ужо шмат год чытаю я на раёйнай Дошцы гонару. Адна-вяскоўцы неаднаразова вылу-чалі Лідзію Кекелеву кандыда-там у дэпутаты мясцовага Са-вета. А ўчора... Лідзія нават і не марыла аб такім...

Ідучы на ферму, яна вось ужо ў каторы раз прыпамінае да дробязей учарашні вечар, сход. Асабліва запамніліся ёй словы сакратара абкома пар-тыі. Як добра ён сказаў: «У наш час нельга працаваць абы-як, нельга не гарэць. Мы ж будзем камуністычнае грамадства...»

Каля фермы Лідзію чакалі сяброўкі па рабоце — Ніна і Зіна Прохаравы, Каця Чаян-кова, Эмілія Гарусава. Яны

Я працую фельчарам. Часта бываю ў калгасе «Чыр-воны шлях», добра ведаю яго людзей. Тут шмат цудоўных жанчын-працаўніц. Адна з іх вылучана кан-дыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР — гэта лепшая птушніца калгаса Лідзія Кекелева. Мне заха-целася раскажаць пра яе чытачам часопіса «Работніца і сялянка».

Марыя КАВАЛЁВА

ўчора працавалі і не прысутні-чалі на сходзе.

— Ліда, родная, віншуюем цябе!—шчыра паціскаючы ся-броўцы руку і абдымаючы яе, наперабой загаварылі дзяў-чаты.

А Ніна Прохарова не вытры-мала, пажартавала:

— А можа ты цяпер зазнаеш-

ся, станеш хадзіць, нібы тая пава. Яшчэ вітацца не захочаш!

І ад гэтых жартаўлівых слоў усім стала смешна, бо ніхто не змог сур'ёзна ўявіць сабе Ліду ганарыстай.

— Наадварот, буду па два разы цяпер вітацца,—у тон ёй адказала Лідзія і, зірнуўшы на гадзіннік, прамовіла:

Лідзія Сафронаўна Кекелева.

Фота П. Белауса.

— А цяпер, дзяўчаты, за ра-боту, а то мы стаім, а час ідзе. Увечары пагутарым.

...Шмат год прайшло з таго часу, як Лідзія Кекелева мала-дзенькай дзяўчынай, адразу пасля школы прыйшла на жы-вёлагадоўчую ферму калгаса. Трынаццаць разоў пасля таго скідалі дрэвы пажоўклае лісце і зноў апрапаніліся ў свой акса-мітна-зялёны ўбор. Жывёлага-доўля арцелі была тады ў за-няпадзе. Але дзяўчына не спа-лохалася. Яна ўзялася за самы цяжкі і самы адказны ўча-стак — пайшла на свінаферму. Пяць год працавала Лідзія сві-наркай. І ўвесь гэты час лічы-лася адной з лепшых. Хто ве-дае, можа б яна працавала там і дагэтуль, калі б...

Пачалося ўсё з таго, што ў 1953 годзе, неўзабаве пасля вераснёўскага Пленума ЦК КПСС, у калгасе вырашылі па-сапраўднаму заняцца птушкага-доўляй. Ні рэк, ні азёр на тэ-рыторыі калгаса не было, таму спыніліся на курах. І даручылі пярнатае пагалоўе Лідзіі Кекелевай. Зноў ёй давлялося пачы-наць усё з самага пачатку.

Ішлі гады. У калгасе аб-сталівалі спецыяльнае памяш-канне для маладняку. Пабуда-валі добры прасторны птушнік для дарослых курэй. У 1960 го-дзе птушкаферма калгаса вы-расла ўжо да 2000 курэй-нясу-шак. Рэзка ўзрасла і яйцанос-касць. Калі ў 1953 годзе было атрымана на нясушку 80 яек, то ўжо ў 1960 годзе — у паўта-ра раза больш.

Летась калгас атрымаў 120 тысяч яек. На адну нясушку—137 яек! Дзяржаве было прададзена 32 цэнтнеры птушынага мяса.

Імкнучыся ўнесці свой уклад у справу пабудовы камуністыч-нага грамадства, Лідзія зараз дабіваецца яшчэ лепшых вы-нікаў.

Вось чаму птушніцу Лідзію Сафронаўну Кекелеву працоў-ныя Уваравіцкага раёна адна-душна назвалі сваім кандыда-там у дэпутаты Вярхоўнага Са-вета краіны.

неяк адразу прыцягваюць да сябе сваёй шчырасцю, душэўным характам, пра-статой. Такой зарэкамендавала сябе Га-ліна Півунова.

Перадавік не той, хто толькі сам доб-ра працуе, а той, хто і іншых імкнецца ў перадавыя вывесці. І чым больш шчодра чалавек аддае, тым багацей ста-новіцца сам. Галіна Півунова ўзяла шэф-ства над менш вопытнымі прадзільшчы-цамі Клаўдзіяй Шуранавай і Ганнай Сот-нікавай. Гэтаму прыкладу паследавалі іншыя кваліфікаваныя прадзільшчыцы.

І хутка ў калектыве не стала такіх, каго можна было б назваць адстаючымі.

Паступова калектыву змены падышоў да таго высокага рубяжа, за якім пачы-наецца сапраўды камуністычная праца. І прапанова Галіны Півуновай змагацца за тое, каб заваяваць ганаровае званне ка-лектыву камуністычнай працы, знайшла аднадушнае адабрэнне.

Чалавек да чалавека цягнецца. Доб-рыя людзі — гэта, бадай, самы моцны магніт. Паважаюць Галіну Уладзіміраўну

за праўдзівасць, духоўную прыгажосць, уменне падысці да чалавека. Ідуць да яе людзі і з радасцямі і з горам.

Чалавек пазнаецца ва ўсім. У тым, як ён ставіцца да камуністычнага будаўніц-тва і да сваіх таварышаў, да працы і да грамадскай справы, да асабістага жыц-ця і да ўсенароднага шчасця. І не памы-ліўся калектыв Магілёўскага завода штучнага валакна, калі вылучыў у вяр-хоўны орган улады простую, шчырую жанчыну — прадзільшчыцу Галіну Ула-дзіміраўну Півунову.

Рамнае Лёў- цянне Сэрца

Эма ЛУКАНСКАЯ

СЭРЦА білася часта-часта. Здавалася, не прыцісні яго Ніна рукой, выскачыць. А навокал вочы, чакаючы і, здаецца, крыху зайздросныя. Ніна і сама зайздросціла, калі хто-небудзь у дзетдоме атрымліваў пісьмы. Але гэта пісьмо... Яна вельмі чакала яго, чакала і баялася. Усе ў дзетдоме ведалі пра гэта і таксама хваляваліся.

Паспешліва прабегла вачыма першыя радкі. Дыхнула холадам. Здалося, што лінулі на яе коўш ледзяной вады. Радасць знікла, нібы яе змыла. Навокал усё пацямнела, зацягнулася шэрай смугой. Твары сябровак раптам расплыліся, а галасы даносіліся быццам з-пад зямлі. Яны штосьці гаварылі ёй, супакойвалі, штосьці абяцалі. Ніна бязлітасна скамячыла пісьмо і выбегла з пакоя.

Вось і ўсё. Мары, надзеі рухнулі, рассыпаліся, як пячаны домік. Неразумна было, вядома, спадзявацца адшукаць маці праз столькі год. Але яна так верыла ў гэта, пераканала сябе, што Вера Данілаўна Тапчылка не чужая ёй жанчына, і цяпер адчувала сябе абкрадзенай, жорстка ашуканай.

Ніна памятае, як у першыя гады пасля вайны ў дзіцячы дом часта прыходзілі незнаёмыя жанчыны і мужчыны. Часам выхавальніца падводзіла іх да каго-небудзь з дзяцей і гаварыла: «Зоя, гэта твой тата» або «Віця, цябе адшукала мама». І Ніна чакала, яна цяпліва чакала, што аднойчы адчыняцца дзверы і ўвойдзе яе мама. І, вядома, выхавальніцы не прыдзеца знаёміць іх. Ніна сама пазнае яе. Чаму яна павінна была пазнаць маці, дзяўчынка не ведала, яна ж не памятае яе і ў дзіцячы дом трапіла зусім маленькай. Але Ніна верыла, маму, сваю маму яна пазнае абавязкова. Няхай толькі прыйдзе!

Мінаў час. Знайшлася Зоіна мама, паехалі да родных Віця і Лёня. А Нініна мама ўсё не з'яўлялася. Калі дзяўчынка падрасла, большасць работнікаў дзетдома змянілася. Расказаць што-небудзь пра маму ніхто не мог. Толькі дзетдомаўскі загадчык гаспадаркі Іван Яфімавіч гаварыў Ніне, што яна родам

Ніна Танчылка.

з Малых Берастовіц, а бацька яе нібы загінуў на Далёкім Усходзе, пра маці ён таксама нічога не ведаў.

Але Ніна чакала...

Запыхаўшыся прыбегла аднойчы Лёна, Нініна сяброўка. Вочы ззяюць, сама ўся радасцю свеціцца. Навіна, гаворыць, ёсць. Пазнаёмілася яна з адным хлопцам па прозвішчу Тапчылка. (У Ніны ў дакументах было і Танчылка і Тапчылка). Міша расказаў, што бацька яго загінуў на Далёкім Усходзе, сам ён з Малых Берастовіц, выхоўваўся ў дзіцячым доме. І яшчэ — імя па бацьку ў Мішы такое ж, як у Ніны, — Міхайлавіч.

— А што, калі брат? — сама яшчэ не верачы ў сяброўчына шчасце, прашаптала Лёна.

І абхапіла за плечы, закруціла, тулячы да сябе: «Шчасце, шчасце, Нінка, прыйшло».

Дачакацца наступнага дня было звыш усякіх сіл. Але Міша, калі Ніна запытала пра бацькоў, гаварыў неяк неахвотна. Ці была ў яго сястра, не памятае. Праз некалькі дзён ён паехаў у тэхнікум у другі горад. Прыходзілі цёплыя ласкавыя вісьмы. Міша пісаў пра вучобу, распытваў аб жыцці «сястрычкі». Калі Ніна пачала настойліва прасіць у кожным пісьме напісаць хоць што-небудзь пра маці, пра родных — «ты ж старэйшы, ты павінен памятаць», Міша адказаў, што маці яго жывая, і паведаміў яе адрас. «Напішы, даведайся сама».

...Ніна чакала адказу. І вось ён прыйшоў. Пакамечаны лісток паперы заціснуты ў руцэ. А ў горле горкі камяк. Жанчына, відаць, была незадаволена, што яе патурбавалі: тон пісьма сухі, бязлітасны. Так, у яе было два сыны. Але каб была дачка? Яна штосьці не памятае.

Колькі чэрствасці было ў гэтай жанчыны. Міша зусім не падобны на яе. Ніна ўдзячна яму і за ласку, і за дарагое слова «сястрычка». Яна зразумела, чаму не сказаў ён ёй тады, у першую сустрэчу, аб маці. Ён добра ведаў, як дзетдомаўцу хочацца мець хоць каго-небудзь «роднага». І Міша гатовы быў заставацца братам.

Горкі камяк не даваў Ніне гаварыць у той дзень. Але ў дзетдоме навучыліся разумець многае без слоў. Тут толькі не маглі зразумець іншага, як адважылася жанчына-маці, няхай чужая маці, так сурова адказаць сіраце, не здолеў знайсці цёплага, падбадзёрваючага слова?!

З гэтага дня Ніна прыціхла, неяк скурчылася, усіх старанілася, быццам чакала раптоўнага ўдару. Горкі камяк прайшоў, але сэрца нібы нехта ўзяў ледзянымі рукамі і не выпускаў.

Такім нелюдзімым звярком паехала Ніна ў рамеснае вучылішча. Такой прыехала ў Бабруйск на швейную фабрыку. Прызначылі яе ў брыгаду да майстра Любы Лагойка. Работніцы ўсе маладыя, гаваркія, распытваюць навічкоў, дапамогу прапаноўваюць, а Ніна староніцца людзей, адмоўчваецца. Як улітка, паглыбілася ў сябе, нікога не падпускае. І так прабавалі і гэтак, нічога не атрымліваецца. І ў інтэрнаце трымаецца асаблівым.

У Валі Нікішынай шмат сяброў. Нейк заўсёды так атрымлівалася, дзе камсоргцэха, там і жарты, і смех, і справа спорыцца. Ніна заўважыла гэта ў першыя ж дні. Ёй таксама спадабалася Валя. У душы яна зайздросціла ёй, але калі тая ў час работы спытала, як спраўляецца новенькая з аперцыяй, Ніна проста адварнула і нават не адказала.

Брыгадзір Любоў Лагойка (справа) гутарыць з Валей Нікішынай.

Фота П. Нікіціна.

Ёй толькі дзевятнаццаць

«Дзічок», — падумала Валя. «Вядома, нядобра я сябе трымаю. Валя гэтага не заслужыла, — у думках прасіла прабачэння Ніна. — Але так, па крайняй меры, пакінуць у спакоі. Шкадавальнікаў мне не трэба».

А Валя, відаць, і не думала пакідаць новенькую ў спакоі. У час абедзеннага перапынку паклікала Ніну ў сталовую. Потым аднойчы зайшла ў інтэрнат. Цяпер іх часта бачылі разам. Некаторыя, заўважыўшы на твары новенькай усмешку, здзівіліся, як удалося Валі разварушыць «дзічка».

...Ніна весела смяецца. Водбліск усмешкі свеціцца ў вачах, у складцы губ, у смяшлівых ямачках. Глядзіш на яе, слухаеш і самой хочацца ўсміхацца. І не верыцца, што яе прызвалі дзічком. І не верыш тым гісторыям, якія ўспамінаюць пра яе на фабрыцы. А яны былі.

Добра апрацоўваць дзяўчаты з фабрыкі: зарабляюць нядрэнна, шыюць самі, густ маюць. Прыходзяць новенькія з рамеснага, апрача форменнай сукенчкі ды шыняля, рэдка ў каго што ёсць. Выраслі дапамагчы навічкам. Да першай зарплаты прыбавілі крыху «для ўздому», пакуль абжывуцца. Адыходзілі дзяўчаты ад касіра задаволеныя. А Ніна, тая ўцякла. Не пайшла нават зарплату атрымліваць. Усё здавалася нехта пакрыўдзіць яе, насмяецца, а горш за ўсё — пашкадуе...

Смешна цяпер Ніне ўспамінаць пра гэта. А было ж і такое. Цэлымі вечарамі блукала па Бабруйску, а ў інтэрнат не ішла. А прыйдзе, шмыгне пад коўдру і маўчок.

З Валяй пачала сябраваць, але ўсё роўна ў дом не даклічашся. Сядзе на ганку і ні з месца, вечар прасядзіць так.

Выйшла аднойчы Варвара Пятроўна, паглядзела на Ніну ды і гаворыць строга:

— Колькі ж ты будзеш крыўду сваю насіць, на людзей не глядзець? Калі да нас прыйшла ўжо ў суботу, дапамагай рабіць бабскую работу. Бяры вядро, анучу, дапамагай падлогу мыць. Бачыш, Валя бялізну мые.

Ускочыла Ніна, разгубілася спачатку. А Варвара Пятроўна кradком усміхаецца.

Ведала яна Нініну гісторыю. Вечарамі Валя часта расказвала маці пра фабрычныя справы, пра сябровак, пра клопаты камсамольскага ваяка. Расказвала і пра Ніну, дзяўчынку, пакрыўджаную аднойчы чэрствай жанчынай і затаіўшую з таго часу крыўду на людзей.

Цяжка ўздыхнула Варвара Пятроўна. Вайна. Колькі гора пасеяла яна сярод людзей, колькі сірат пакінула, удоў.

Акопы зараслі, гарады з папалішкаў узняліся. Зямля раны загіла, а чалавечая рана ўсё краваточыць...

Валя спыталася на змену. Маці хадзіла ўсю раніцу маўкліва, нібы хацела штосьці сказаць і ці то не адважвалася, ці то раздумвала. Падышла нарэшце:

— Ведаеш, дачушка, прыводзь ты да нас свайго дзікуна. Дзе жэшць, там сёмы не лішні. Цеснавата крыху, але, магчыма, хутка кватэру новую атрымаем. Пражывём.

Мілая, добрая мама. Колькі цяпла ў тваім сэрцы! Сваё жыццё склалася не вельмі ўдала. Адна з шасцю дзецьмі засталася. Гэта цяпер лягчэй стала — чацвёрка дачка ды сама яшчэ працуе. А раней зарплата тэхнікі, а дзеці ў школе... Але ўсіх вывучыла, атэстаты атрымалі, спецыяльнасці набылі. Ад людзей не сорамна.

Валя расцалавала маці.

Хвалявалася Тамара Чарнаброўцава, ідучы на камсамольскі сход. Ды і як не хвалявацца? Сёння ж там будзе вырашацца пытанне: ці заслугоўвае яна звання ўдарніка камуністычнай працы, за якое змагалася больш пяці месяцаў.

Сакратар камсамольскай арганізацыі сказаў шмат добрых слоў пра Чарнаброўцаву. З цеплынёй гаварылі пра яе і таварышы па працы, сябры. Дзяўчыне было і прыемна і чамусьці ніякавата.

«Ці не перахвальваеце вы мяне?» — так і карцела спытаць ёй.

Прыпомнілася, як тры гады таму назад прыйшла на Кармянскі льнозавод — замяніла маці. Выконвала розныя работы: спачатку, як і маці, сушыла льно-трасту ў сушылках, а потым стала да мяльна-трапальнай машыны.

Новай спецыяльнасцю авалодала на дзіва хутка. Памаглі старэйшыя таварышы па працы, ды і сама старалася: часам да позняй ночы сядзела за кнігамі, адной толькі тэхнічнай літаратуры колькі перагарнула. Успомнілася і першая вялікая радасць, калі ўбачыла сваё прозвішча на заводскай Дошцы гонару: тады яна ўжо выпрацоўвала па паўтары-дзве нормы ў змену.

Аднойчы выклікалі да дырэктара завода. Нясмела пераступіла парог кабінета.

— Вось што, Тамара, — прыветліва сказаў Міхаіл Данілавіч Купрэў, — ду-

маем назначыць цябе брыгадзірам мяльна-трапальнага аграгата.

Ніколі не прыходзілася сустракацца ёй з такімі цяжасцямі, як у першы дзень брыгадзірства. Нечакана ў мяльна-трапальнай машыне з-за непаваротлівасці станочніцы выйшла са строю механічная цяга. Некалькі гадзін патрацілі слесары і сама Тамара, пакуль няспраўнасць была ліквідавана. У той дзень брыгада не выканала нормы нават і напалавіну. Хвалявалася дзяўчына. У яе сэрцы віравала нейкая злосць: і на самую сябе, і на тыя непаладкі. «Кінуць... адмовіцца...» — мільгалі думкі. Але настойлівасць, разуменне абавязку ўзялі верх.

Паступова брыгада стала працаваць рытмічна. Што ні змена — то 530—550 кілаграмаў ільновалакна пры заданні 270. І нарэшце — перадавая брыгада на заводзе. Фотаздымак Тамары Чарнаброўцавай з'явіўся цяпер і на раённай Дошцы гонару.

...У заключэнне сходу выступіў сакратар партарганізацыі завода Міхаіл Мацвеевіч Хадановіч.

— Куды б камсамолку Чарнаброўцаву ні паслалі, усюды яна паказвае ўзоры самаадданай працы. Адным словам, Тамара Чарнаброўцава мае права на ганаровае званне.

М. ЖУРА

Гомельская вобласць.

— Ты проста цуда ў нас!

Так і з'явіўся ў доме Нікішыных новы член сям'і. Не адразу адтала, адышло сэрца дзяўчынікі. Яшчэ доўга пазірала яна ваўчком. Але ў Нікішыных вельмі шмат цяпла аказалася, растаў лядок.

Не адрозніш цяпер сярод жыццярадасных дзяўчат брыгады камуністычнай працы майстра Лагойка дзічка Ніну. «Дзічок» застаўся толькі ў расказах. Дзе смех і жарты — там абавязкова Валя, а калі ёсць Валя, побач шукай Ніну.

Днямі камсамольская арганізацыя рэкамендавала Валянціну Нікішыну для ўступлення ў кандыдаты партыі. Прагаласавалі аднагалосна. Сярод лесу рук першай узнялася рука Ніны. Яна, магчыма, лепш за іншых ведае, што ў сям'і Нікішыных вырастаюць сапраўдныя камуністы. І яна будзе такой, як Валя. А пакуль ёй толькі семнаццаць. У яе шмат сяброў. Ёсць свой дом. Ёсць пяць сясцёр і брацік Валерка. І добрая Варвара Пятроўна. А яшчэ ёсць у яе мара — паступіць вучыцца ў інстытут, стаць урачом. Валя ўхваляе яе выбар. Яна і сама збіраецца на наступны год паступаць у інстытут. Як старэйшай у сям'і, прыклад трэба паказваць.

А пакуль Ніне семнаццаць. Вечарамі яна спышаецца ў школу рабочай моладзі. Раніцай, калі не на змене, наглядае за тым, як Валерка робіць урокі, або дапамагае па гаспадарцы Варвары Пятроўне. Бегае ў кіно, тэатр. Весела жывуць на Чангарскай, 101.

Ніне і цяпер вельмі хацелася б ведаць, што здарылася з яе бацькамі, як трапіла яна ў дзіцячы дом паўтарагадавым дзіцем. Але гэтае жаданне не выклікае ў яе, як раней, пачуцця болю і крыўды. Таму што ў яе ёсць сям'я, і няхай яна не носіць прозвішча Танчылка, яна ёй родная. Валя і Люба, Рая і Надзя, Зіна і Валерык, і Варвара Пятроўна і колькі яшчэ сяброў у яе! Шчаслівы «дзічок». «Дзічок» усміхаецца.

г. Бабруйск.

Жыве ў саўгасе жанчына...

І. ПІНЧУК

3 АНАСТАСІЯ Яўці- хіеўнай Еўдакімавай я пазнаёміўся больш трох год назад. Тады яна не была яшчэ жыхаркай Хойніцкага раёна. Проста з Гомеля ў Мінск ішоў пасажырскі цягнік і пад яго манатонную песню ў купэ вагона вялася звычайная дарожная размова. Аб усім патроху, каб неяк прабавіць час.

Памятаецца, зайшла размова аб дзеях. Анастасія Яўціхіеўна даверліва падзялілася:

— Мая Людэчка вершы піша. Нікому не паказвае, нават сваім сяброўкам-пачаткішам.

Словам, гэта было звычайнае дарожнае знаёмства. Раніцай цягнік прыйшоў у Мінск, і ў мітусні нахлынуўшых спраў я хутка забыўся пра сваю спадарожніцу.

Але часам і мімалётнае знаёмства мае працяг.

Летам 1959 года па заданню рэдакцыі раённай газеты я правяраў стан пасеваў кукурузы ў саўгасе «Судкова» Хойніцкага раёна.

Стаяла яснае спякотнае чэрвеньскае надвор'е. Тэмпература паветра пераваліла за трыццаць градусаў. Адмераўшы добрых два кіламетры па кукурузнаму полю, я, абліваючыся потам, марыў хоць бы на хвілінку схавацца ў жаданым ценю дрэў, як убачыў на другі бок дарогі жанчыну ў даволі незвычайным для палявых умоў убранні. Была яна ў модным белым плаці, у белых пантофлях на босую нагу. Убранне давяршаў саламяны капялюш з шырокімі палямі. Побач рабочыя саўгаса займаліся праполкай. Міркуючы па ўсёму, жанчына ў белым мела да іх нейкае дачыненне. Яна часта схілялася то да адной, то да другой работніцы, штосьці гаварыла, паказвала.

Падаграваемы ціканасцю, падыходжу бліжэй. Аказваецца, тут полюць лубін. І не проста полюць, а часам вырываюць і культурныя расліны. Ды і пасевы нейкія дзіўныя. З адлегласцю ў міжрадкоўях амаль такой, як на пасевах кукурузы.

Жанчына ў белым паварочваецца да мяне тварам.

— Вы?

Анастасія Яўціхіеўна (гэта была яна!) здзіўляецца майму воклічу, потым, прыгледзеўшыся, спакойна ўсміхаецца:

— Як бачыце, я. Гара з гарой не сходзіцца, а чалавек з чалавекам...

«Відавочна, карэспандэнтка», — чамусьці рашаю я і нясмела пытаю:

— Вы, прабачце, ад якой газеты прыехалі?

Жанчына засмяялася.

— Аграном я, малады чалавек!.. Аграном элітнай гаспадаркі саўгаса «Судкова». Вось ужо трэці месяц, як тут працую з элітай.

Не ведаю, куды дзецца ад сораму. Гэта ж трэба так памыліцца!

— Бачыце, — весела гаворыць яна, паказваючы на роўныя радкі пасеваў, — прыходзіцца прарэджаннем займацца. Нават у такую спякоту не дае адпачываць эліта.

А потым — часткова ад самой Анастасіі Яўціхіеўны, часткова ад яе таварышаў па рабоце — я даведаўся аб жыцці гэтай яшчэ не старой жанчыны з вачыма, якія быццам заглядаюць у самую душу. І мне вельмі захацелася расказаць аб ім.

Вось гэты расказ.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны Анастасія Яўціхіеўна некалькі гадоў кіравала гатунковым упраўленнем Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР. Затым шэсць год працавала ў Акадэміі навук БССР навуковым супрацоўнікам аддзела апрацоўкі глеб Інстытута меліярацыі.

Вясною 1959 года ў саўгасе «Судкова» была створана элітная гаспадарка па вырошчванню лубіну, якую ўзначаліла Анастасія Яўціхіеўна Еўдакімава — аграном шырокага дыяпазону, чалавек дапытлівай думкі, з вялікім вопытам навукова-даследчай работы.

Дык што ж прымусіла гэтую гарадскую жанчыну кінуць Акадэмію навук і пасяліцца ў вёсцы?

Тут мала сказаць — любоў да справы. Яна яе любіла

і там, у Мінску. Але Еўдакімава адчувала, што яна ў першую чаргу — аграном, ад якога чакаюць канкрэтных спраў.

Да стварэння элітнай гаспадаркі ўласнае насенне лубіну ў саўгасе «Судкова» было засмечана горкім лубінам. Па ініцыятыве Еўдакімавай у першы год тут набылі 5 цэнтнераў насення эліты «Вайко» і 4 цэнтнеры суперэліты кармавога лубіну гатунку «Хуткарастучы-4». З гэтага і давялося пачынаць. З малога заўсёды пачынаецца вялікае, нават рэкі бяруць пачатак з маленькіх ручаёў, патрэбна толькі знайсці правільнае рэчышча. І Еўдакімава знайшла яго. Яна прымяніла метады паскоранага размнажэння лубіну, выкарыстала двухрадковы спосаб сяўбы шырокімі радамі з адлегласцю паміж радкамі 15 сантыметраў і паміж радамі 60, распрацавала сваю сістэму апрацоўкі пасеваў.

Нягледзячы на засуху, вырас добры ўраджай. Суперэліта, пасеяная на васьмі гектарах, дала 52 цэнтнеры зерня. Гатунку «Вайко» з дзесяці гектараў сабралі 80 цэнтнераў.

У 1960 годзе саўгас пасеяў на насенне ўжо 400 гектараў лубіну і атрымаў паўнаважкі ўраджай. Толькі калгасам і саўгасам рэспублікі было прададзена 1500 цэнтнераў насення, не лічачы таго, што было засыпана ў ўласны насенны фонд ды на фураж пакінута. У 1961 годзе гэта лічба падвоілася.

Вось у якое багацце абярынуліся купленыя тры гады назад 9 цэнтнераў лубіну. І ўсё гэта — справа рук, сэрца і розуму Анастасіі Яўціхіеўны.

А ці толькі яе?

У Еўдакімавай ёсць добры памочнік — агратэхнік Надзея Мікітаўна Баркова, былы праслаўлены брыгадзір саўгаса, удастоены высокай урадавай ўзнагароды — ордэна Леніна. І яна аддала справе часцінку сэрца свайго.

А. Я. Еўдакімава.

І радавыя паляводы, якія працавалі на доглядзе пасеваў, таксама аддалі.

Еўдакімава абгрунтавала і на практыцы выпрабавала адно вельмі важнае агратэхнічнае мерапрыемства.

— Ёсць народная прымаўка: «Дрэннае зябліва — не чакай ураджаю», — расказвае яна. — У гэтай прымаўцы затаен глыбокі сэнс. Галоўнае прызначэнне зябліва — барацьба з пустазеллем. Толькі зябліва можна парознаму апрацоўваць. Вясной, напрыклад, культывацыя не дае належнага эфекту, з пустазеллем яшчэ шмат прыходзіцца змагацца і не заўсёды атрымліваеш поўную перамогу. Для лубіну мы працавалі такі метады: пасля лущэння ржышча ўзроваем зябліва з адначасовым баранаваннем, потым, з паяўленнем пустазелля, культывуем глебу на глыбіню пяць-сем сантыметраў, затым яшчэ раз — ужо на большую глыбіню. А потым трэці раз... Заўважце, усё гэта робіцца восенню. І вясной на пасевах — ніводнай травінкі. «А што калі паспрабаваць зрабіць тое ж самае на плошчах, прызначаных пад пасевы іншых культур, адмовіцца ад веснавой культывацыі?» — падумала я. Восенню шасцідзясятага года зрабілі такі эксперымент у аддзяленні «Дворы-

шча» на ўчастку, адведзеным пад бульбу. Вынік выключны! Летась там пасевы бульбы былі на дзіва чыстыя...

Не! Навуковую работу не закінула Еўдакімава. Проста яна перанесла яе з інстытута на саўгаснае поле, як кажучы, бліжэй да жыцця. У 1961 годзе працаўнікі вёскі з цікавасцю чыталі ў чэрвеньскім нумары часопіса «Сельская гаспадарка Беларусі» артыкул Еўдакімавай аб паскораным размнажэнні кармавога лубіну.

А якія планы Анастасіі Яўціхіеўны на гэты год?

Яны вызначаны рашэннямі XXII з'езда партыі, студзеньскай нарадай работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі.

Рашучае адмаўленне ад травапольнай сістэмы земляробства выстаўляе на першы план вырошчванне такіх высокапажыўных культур, як кукуруза, цукровыя буракі, зернебабовыя. Да апошніх, як вядома, адносіцца лубін.

Еўдакімава прыняла актыўны ўдзел у распрацоўцы найбольш правільнай структуры пасяўных плошчаў свайго саўгаса. Сёлета тут будзе пасеяна толькі адной кукурузы на сілас і зерне 740 гектараў, або ў паўтара раза больш, чым летась. Вялікая ўвага ўдзяляецца лубіну. На насенне ён будзе вырошчвацца ўжо на 430 гектарах. Трэба ж не толькі інтарэсамі сваёй рэспублікі жыць. На эліту вялізны попыт далёка за яе межамі. У мінулым годзе, напрыклад, на

сенне лубіну прыязджалі купляць са Смаленскай і нават з Тамбоўскай абласцей.

Сёлета саўгас «Судкова», нарэшце, уводзіць у палі севазвароту на правах раўнапраўнай культуры лубін для атрымання зялёнай масы на корм жывёле. Для гэтай мэты ён будзе вырошчвацца на плошчы 172 гектараў. Спачатку тут меркавалі сеяць лубіну менш, але Еўдакімава прапанавала дабаўіць яшчэ 50 гектараў за лік скарачэння пасеваў траў. Кіраўнікі саўгаса не згаджаліся. Тады Анастасія Яўціхіеўна звярнулася да фактычных доказаў.

У мінулым годзе саўгас упершыню засіласаваў крыху зялёнай масы лубіну. Яго рашылі прыбрагчы да вясны. Еўдакімава прапанавала жывёлаводам пачаць скормліваць лубінавы сілас дойнаму статку, дабаўляючы невялікімі дозамі да кукурузнага. (Да гэтага сапраўднай цаны зялёнай масе лубіну тут не ведалі.) І за два тыдні ўдой малака ад кожнай каровы павялічыўся на два з палавінай кілаграмы ў суткі. Бялкі зрабілі сваю справу! Кіраўнікоў саўгаса больш упрошваць не прышлося.

Вопыт камбінаванага скормлівання лубінавага сіласу зацікавіў пастаянную сельскагаспадарчую камісію райвыканкома, актыўным членам якой з'яўляецца і Еўдакімава. У канцы студзеня па даручэнню камісіі Анастасія Яўціхіеўна выступіла на раённай нарадзе перада-

вікоў сельскай гаспадаркі з карыснымі рэкамендацыямі, параіла кіраўнікам гаспадарак сеяць сёлета як мага больш лубіну на сілас. Гэтыя рэкамендацыі аказалі вялікі ўплыў на змяненне структуры пасяўных плошчаў у калгасах і саўгасах раёна.

...Мы сядзім з Анастасіяй Яўціхіеўнай у прасторным пакоі яе вясковай кватэры. Гаспадыня трымае ў руцэ маленькі мяшчак новага гатунку лубіну, атрыманага сёння з Варонежскай вобласці. Падстаўляе далонь, і на яе сыплюцца буйныя белыя зярняты эліты. Жанчына ціха і летуценна гаворыць:

— Мы з гэтага кілаграма тоны вырасім...

А я чамусьці думаю аб іншым. Я думаю аб тым, што на палях нашай Радзімы растуць і добрыя людзі — такія вось, як Анастасія Яўціхіеўна Еўдакімава.

А як жа Людачка, аб якой упаміналася ў самым пачатку, спытаеце вы.

Людачка па-ранейшаму піша вершы. Ці выйдзе з яе паэтэса, пакуль нікому невядома, нават ёй самой. Вядома толькі, што яна старанна вучыцца ў восьмым класе Хойніцкай сярэдняй школы № 1. Там жа, у шостым класе займаецца і яе малодшая сястрычка — Тамара. Маці выходзіць іх так, каб дочки выраслі працавітымі, сумленнымі людзьмі, паўнацэннымі, як зярняты эліты.

Гомельская вобласць,
Хойніцкі раён.

Ольга ЛЯУКОВА

ОЙ, ДАРОГІ, ВЫ, ДАРОГІ

Колькі раз тапталі ногі
вас, знаёмыя дарогі...

Мне былі вы дарагімі
і вясёлымі такімі,

Калі тут мы з ім хадзілі
ў нашы светлыя гадзіны,

ую ночку аж да рання
у час першага кахання.

Мы не зналі тут знямогі...
Ой, дарогі, вы, дарогі.

Вось з другім іду я зараз,
хоць далёка яшчэ старасць,

але мары бягуць з вершам,
ой, дарогі, — за тым першым!

Без яго не свеціць сонца,
колісь яркае бясконца.

І не так шуміць травіца,
і не так журчаць крыніцы.

Мне гаворыць гэты новы:
— Ты з маўчаннем пэўна
ў змове,

бо ідзеш, — нібы нямая,
для мяне ты слоў не маеш.

А чаму дык невядома,
Лепей пойдзем мы дадому. —

А на сэрцы сум знямогі...
Ой, дарогі, вы, дарогі!

Пераклад
з рускай мовы М. МАШАРЫ.

Шмат камуністаў і камсамольцаў працуе на жывёлагадоўчых фермах калгаса імя Дзяржынскага Мазырскага раёна. Усе яны выступаюць ініцыятарамі ў спаборніцтве за павелічэнне вытворчасці малака і мяса. З наштоўным пачынам выступілі тут даяркі, маладыя камуністкі Марыя Арцюшэнка, Надзея Бобр і Марыя Каладзей. Яны замест 13 кароў даглядаюць па 20 і абавязаліся надаць ад кожнай не менш як па 2600 кілаграмаў малака. На здымку: члены фермы камуністычнай працы Марыя Арцюшэнка (злева) Надзея Бобр і Марыя Каладзей.

Фота У. Лупейкі.

САКАВІК

Павук па промню
спускаецца ўніз.
Верыць хачу я
ў старую прыкмету:
Спускаецца —
значыць, мне будзе
ліст.

Толькі ад каго б гэта!
Напэўна,
будзе ён ад вясны,
Ад той,
што ў касынцы сіняй.
У позірку хмель
і спакой лясны,
На губах —
сівер...
Скрылеўе ў лядоўні вязуць.
Пагодзіцца.
Са стрэх ледзяшы дзінькаюць.
Сакавік, як школьнік,—
аж зубы заходзяцца!—
Хрумстае
крохкай ільдзінкай.

СТАРОМУ СЯБРУ І СУСЕДУ—ПОЛАЦКУ

Ад малку ты блізкі мне і дарагі,
Як цёплая скібка жытня.
Яшчэ я не бачыў Дзвіны берагі,
Саборы твае старажытныя, —

А ўжо абаранкам тваім хрупацеў —
Гасцінец, прывезены з Полацка!
Вятры праязджаліся ў стрэх па хрыбце,
Зіма галасіла полазам.

З-пад Полацка сонца ўзыходзіла ў нас,
Хавалася к вечару ў зараснік.
Ад Полацка, як пачалася вайна,
Нам відна было ад зарава.

Суседзе,
Знаёмы мне кожны твой кут,
Ды часу не маю застацца я,
Сягоння спяшаюся на Нафтабуд:
Прыехаў —
і зноў на станцыю.

10

Суседзе,
Мне любіць твой сын малады,

А ён —
Сямігодкі першынец,
Па сэрцу ягоныя сквар, халады
І тэмпы
і спраў незавершанасць.

Тут гладзяць бетон, быццам хлеб
падавы.

На фоне зімы па-ранейшаму
Міліцыі гвардыі радавы,
Нібыта снягір, чырванеецца.

У поціску шчырым рукі не разняць.
Грыміш ты, стары, вяселлямі.
Мае землякі і мая радня
На Нафтабудзе селяцца.

Я рады,
суседзе,
за сына твайго.
Мяняць нам з табой прафесіі!
З-пад Нафтабуда
для краю ўсяго
Сонца ўзыходзіць весняе.

ПРА БАРОДЫ І МАЮ РАДАСЛОЎНУЮ

Задоўга да кубінскай рэвалюцыі
Хадзілі дзед і прадзед барадатымі,
За бараду даўгую ды калючую
Сабе такое прозвішча сасваталі.

На чацвярэньках поўзаў на парозе 'шчэ,
А ўжо насіў я з барадою прозвішча.

Я прыгадаць хацеў бы радаслоўную.
Лёс быў «на ты» з маімі ўсімі продкамі.
І радаслоўная нямнагаслоўная —
Яна, як чалавечы век, кароткая.

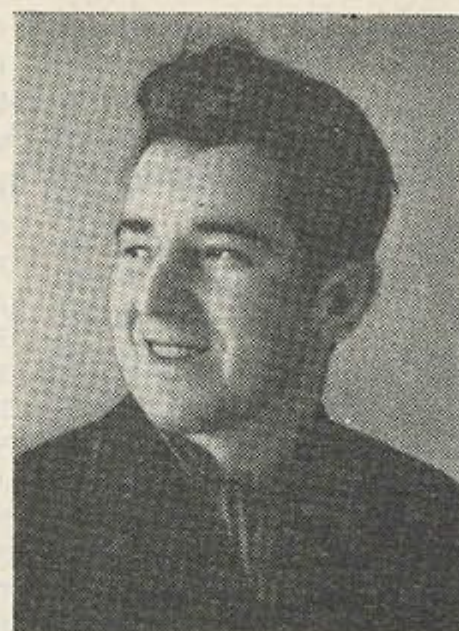
Дзяды дзядоў былі непалахлівымі,
Жылі, заўжды пра вольнасць волі
помнячы.
Як лесуны, зарослыя, маўклівыя,
На Ушаччыну прыйшлі з далёкай
Поўначы.

Дзяды лязо сякеры пальцам краталі —
Аж рэха пушчамі ляцела з ёкатам,
Хадзілі гайдукамі барадатымі,
Аблокі грэлі панскімі маёнткамі.

Стагоддзі — старадрэвіны скрыпучыя...
Я помню бацьку у часіны грозныя:
Цямнее барада суровай пушчаю,
А зубы там, бы ў ельніку бярозы.

Бароды моклі і ў карцах і ў конаўках,
Іскрынка імі ад вятроў затулена.
З традыцыяй бунтарскай, неспакойнаю
Усе бароды з роду Барадулінаў.

Вы барадатага мяне не бачылі!
Дыміць тытунь у піпцы прэлай купаю.
І бараду, што атрымаў у спадчыну,
Я гладжу сёння, горды,
разам з Кубаю.

Рыгор Барадулін — малады беларускі паэт. Не так даўно ён быў яшчэ студэнтам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна. Зараз ён працуе ў рэдакцыі дзіцячага часопіса «Бярозка». Многа ездзіць, часта сустракаецца з людзьмі, актыўна ўдзельнічае ў літаратурным жыцці рэспублікі.

Пазнаёмцеся, таварышы, з новымі вершамі Рыгора Барадуліна.

ПРОСТАЯ ГІСТОРЫЯ

Так павялося —
ў ціхай згодзе
Жывуць памалу людцы:
Мужы прыходзяць,
адыходзяць,

А жонкі —
астаюцца.
А муж выходзіць з дому рана,
Вяртаецца на золаку
Такім лагодным і рахманым —
Ледзь ногі цягне волакам.

А жонка хай дзяцей гадуе,
Змятае пыл, абед гатуе.

Муж не такі ўжо дрэнны:
Працуе ўсё ж — не дрэмле!
Нясе ў хату грошы.
Мог трапіцца і горшы...

Была не жонкай —
светлым маем

Зваў перапёлкай шэрай.
Цяпер аклад ад мужа мае
Як вартаўнік кватэры.

Яго чакае ўдзень і ўночы
Ды сушыць распашонкі.
А муж агледзіцца аднойчы,
Што пастарэла жонка.

Ёсць позірк больш ласкавы,
А жончын стаў нялюбы.
І слухаецца справа
Аб скасаванні шлюбу.

Суседзям спрэчак будзе,
Заключаць «дабрадзеі»:
«Ручыць жа
шчасце людзям —
Трымаць яго не ўмеюць!..»

РАДАСЦЬ АДКРЫЦЦЯ

ДРУГІ раз перачытваю я новы раман Івана Мележа і другі раз перажываю ўсё тое ж неаслабнае пачуццё радасці, захаплення і шчасця адкрыцця.

Радасна, што ў нашай беларускай літаратуры з'явіўся такі глыбокі, такі цікавы, такі «свой» на добры творчы лад раман. Не толькі «не горшы, як у людзей», а раман, які стане, як роўны з роўнымі, у адзін шэраг сярод лепшых твораў нашай многанацыянальнай савецкай літаратуры. Захапляе ў рамане нявыдуманая праўда жыцця, праўда чалавечых характараў, а таксама шчодрыя россыпы багаццяў нашай цудоўнай беларускай мовы. Нікім яшчэ да Мележа, ні ў адным рамане, ні ў адной аповесці не выпісана з такой непадробнай шчырасцю і такой любоўю мова нашага Палесся, якую, калі сказаць праўдзе, усе тыя з нас, хто «непалешукі», і не ведаем як след. І вось упершыню для сябе па-сапраўднаму мы «адкрылі» яе, гэту, на першы погляд, крышку нават дзіўную мову на старонках «Людзей на балоце»...

«Людзі на балоце» — так называецца першая кніга рамана-трылогіі Івана Мележа, надрукаваная ў мінулым годзе ў часопісе «Полымя» ў нумарах 8, 9, 10.

Зараз пісьменнік працягвае работу над другой кнігай задуманай ім трылогіі з жыцця людзей Савецкага Палесся. Аднак і першая ўжо кніга — «Людзі на балоце» — заваявала сабе добрае месца ў літаратуры, надзейна пасялілася ў сэрцах удзячных чытачоў, стрэла, як ні адна кніга за апошнія гады, прыязны і цёплы «прыём» у крытыкі...

Людзі на балоце... «Вёска тулілася з аднаго боку вострава — платы агародаў дзе-нідзе забягалі на куп'е ўзболатка. З другога боку, на поўнач, балоты крыху адступалі, дорачы людзям пясчанае поле, ускрай якога пад няроўным хвойнікам ціха бялелі крыжы могілак. Адступалі балоты і на заходнім баку, дзе рунелі ці жаўцелі да краю лесу палі, таксама скупыя, няўдзячныя хоць у іх глебе і было менш пяску. З поўдня балоты зноў падбіраліся да краю саламяных замшэлых радоў стрэх, але ў гэты бок ішла найбольш сувязь са светам і тут па дрыгве была намошчана дарожка. Што гэта за дарожка, можна меркаваць хоць бы з таго, што ездзілі па ёй смела толькі ў маразы, калі і непразная твань навокал рабілася цвёрдая, як ток, ці ўлетку, калі дарожка перасыхала...»

Такая геаграфія. «Пасядзеццэ, пагаманіць на вуліцы куранёўцам можна было толькі расклаўшы дымны з мокрай лазы ці алешніку агонь. У такі час Курані выглядалі, як нейкі дзікі табар, як бы вярталіся на тысячы гадоў назад — там і тут чадзелі агні, і людзі туліліся да іх, кашлялі, варушыліся, адмахваляся — у цымяным невясёлым святле яны вельмі нагадвалі дзікуноў. Агні спаквалі тухлі. Намахаўшыся ад назолы-камарэчы, наеўшыся да дурноты дыму, людзі не вытрымлівалі, хаваліся па хатах».

Такі фон таго жыцця, якое разгортваецца на старонках рамана. Жыцця нялёгкага — у бясконцых клопатах, у надрыўнай працы, у нястомнай барацьбе за давольны кавалак хлеба.

Сумная на першы погляд геаграфія. Сумны фон...

Аднак паселімся разам з аўтарам пад куранёўскімі стрэхамі, пойдзем разам з ім па дарогах жыцця куранёўцаў, прыслухаемся, прыгледзімся бліжэй да яго... І колькі цудоўных хвілін падарыць нам гэты несамавіты край і яго негаманкія працавітыя людзі!

Падзеі, апісаныя ў рамане, прыпадаюць на 20-я гады — першыя гады неўладкаванай яшчэ, нямоцнай на нагах (а ў глухім Палессі тым больш!) Савецкай улады. Гадаўём сыкаюць яшчэ з палескіх нетраў нераздаўленыя бандыты-маслакі. Яшчэ моцна трымаецца і моцна супраціўляецца па сёлах кулачак. Яшчэ цяжка разабрацца сялянину, як яно лепш будзе — гуртам ісці ў наступ за новае жыццё, ці трымацца кожнаму свайго двара, свайго надзелу, свае жыткі, якая яна ні ёсць... Але жыццё ёсць жыццё, і жалезны наступ яго ўжо не запалохаць, не спыніць. Куранёўцы, з якіх рэдка каторы ўмее нашкрабаць сваё прозвішча, прыступаюць да пераделу захопленай кулакамі зямлі... Куранёўцы будуць «вобчаствам» грэблю... І якіх тут толькі сутыкненняў, якіх канфліктаў не узнікае — нявыдуманых, пароджаных самім жыццём у тых

самых Куранях, што вясной і восенню адарваны ад свету «на цэлыя месяцы»...

Людзі на балоце... Ужо адзін раз прачытаўшы раман, ты зжываешся з імі, ведаеш іх норавы, запамінаеш іх гаворку і, перагарнуўшы апошнюю старонку, надоўга задумваешся: А што будзе з імі далей? Па якой сцежцы павядзе іх лёс? Што чакае іх наперадзе?

У такім роздуме застаёмся мы, развітаўшыся з галоўным героем рамана Васілём Дзятлікам. Цяжка і незайздросна пачынаецца жыццё гэтага куранёўскага хлопца. Сіроцтва. Беднасць. Турма. Няўдалае каханне да Чарнушкавай дачкі... А як хораша пачыналася яно, гэта каханне! Як прыгожа разгаралася з маленькага вугольчыка-іскрынкі на балоце ў гарачае шуглівае полімя незабыўных сустрэч, на агародзе, каля «жардзянога плота»... І вось успыхнула і спапылела ўсё: і каханне, і само сэрца, здаецца... Застаўся толькі невыказны сум, боль ды лютая нянавісць да таго, хто растаптаў яго бядняцкае шчасце — да глушакоўскага адроддзя, да Яўхіма...

А сама яна — Ганна? Гэта прынадная куранёўская арабінка, што нарабіла на сваёй семнацатай вясне столькі трывогі і сабе і гэтым абодвум (такім розным!), сама таго не хочучы, не жадаючы...

«У жыцці, не сакрэт, усяляк бувае»... Вось так і ў яе атрымалася. Кахала нясмелага, негаваркога, свайго аднагодка Васіля, а замуж пайшла за нахабнага кулацкага сына. «У жыцці, не сакрэт, усяляк бувае»...

І гэта «бувае ў жыцці» аўтар паказаў так пераканаўча, з такім майстэрствам, так праўдзіва, што не ведаеш каго і вінаваціць. І таму, напэўна, гэтак цяжка развітвацца нам і з Ганнай, апошні раз стрэўшыся з ёю на трэці дзень пасля вяселля.

«Свякруха разбудзіла яшчэ на досвітку і сказала:

— Ну от, пагасцявалі, пагулялі. Хопіць вылежвацца. Трэба свёнай карміць.

Ганна слова не сказала, усялялася, стала хутка адзявацца».

Ой, Ганна, Ганна, не соладка табе прыдзецца ў гэтай поўнай, як кубел, кулацкай хаце старога Карча!.. Ды толькі супакойваюць, і як быццам абнадзейваюць словы куранёўскага актывіста Міканора. Гэта пра цябе і пра твайго бедалаку Васіля яны сказаны:

«— Нічога, можа 'шчэ і не ўсё кончылася!..»

Чытач з нецярпеннем і надзеяй будзе чакаць з табой, Ганна, сустрэчы ў новай кнізе Івана Мележа.

І з тваім бацькам Чарнушкам — ціхмяным, бяскрыўным чалавекам, які ад усяго сэрца жадае табе шчасця, ды толькі, па беднасці, перайначыць нічога не можа.

І мачыха — яна таксама не тая мачыха-ведзьма з казак і літаратуры, што гатова поедам есці падчарыцу... Каб дастаць у хаце, ды каб доля, то яна такая, як і ўсе куранёўскія жанкі... Па-свойму яна нават спрыяе і па-свойму бачыць і жадае шчасця Ганне. Яна — не ведзьма-мачыха. Яна проста — не родная матка...

Гэтак жа шчыра і пераканаўча выпісаны ў рамане вобразы Васілёвай маткі Алены. Ганнінай сяброўкі — «канаплянкі» — Хадоські... Як жывога бачыць чытач старога жывадзёра Карча!.. Гэта не той кулак, што з абрэзам з-за вугла... Гэты на агульны сход адзявае кажушок з трухой на каўняры, заляпаны свёной бульбай. «Цяпер такія знакі ў пашане, як дакумент, што свой чалавек, не гуляшчы...»

Праўдзівыя ў сваёй часамі празмернай і смешнай «актыўнасці» вобразы «Савецкай улады» на сяле тагачаснага Палесся: дэмабілізаваны чырвонаармеец Міканор, міліцыянер Шабета.

Увесь раман не перакажаш. Ды ў гэтым няма і патрэбы. «Людзей на балоце» трэба чытаць.

Праўда жыцця, шчырае гарэнне сэрца пісьменніка, майстэрства — вось «сакрэт» поспеху і такой прыхільнай сустрэчы іх чытачом.

Наперадзе — яшчэ вялікі, складаны шлях. Гады калектывізацыі. Вялікая Айчынная вайна.

«Людзі на балоце» — ад усяго сэрца вам поспеху і шчасця!

Алена ВАСІЛЕВІЧ

У СЕ лета перад хатай Чарнушкаў ціха грэлася на сонцы маладзенькая, з тонкім, як дубец, камлём рабіна. Ніхто ў Куранях, бадай, не заўважыў, калі і хто пасадзіў яе, не бачылі, як трэба, яе і тады, калі яна красавіцкай раничай апранулася ў лёгкае празрыста-зялёнае плацце з кволых, рэзных лісточкаў. Дні за днямі цікаўна, але нясмела глядзела яна на вуліцу, на ўсіх, хто праходзіў міма, — сціплая, непрыкметная за нязграбнымі плотамі, блізка ад вялікіх дрэў. Ніхто не даваў ёй ніякай увагі, мылі яе, песьцілі толькі цёплыя дажджы ды любілі шумець маладым лісцем вятры. Людзі ж яе як бы не заўважалі, спачатку таму, што проста не прыкметліва, а потым таму, што непрыкметна прывыклі.

І неспадзявана адбылося незвычайнае: ціхая, нявідная, у жывёньскім рошце рабіна заружавела, зазырчала яркім, кідкім хараством, гарачым полымем агністых гронак. І не адны вочы, не абываковыя, не ачарсцельныя ў жыццёвых пакутах да хараства, глядзелі здзіўлена, зачаравана: «Глядзі ты!»

Вось так здзівіла, зачаравала раптоўна Васіля Ганна. Жылі побач, бегалі з другімі на выган, пасвілі жывёлу, колькі гадоў бачыў між іншых і не здагадаўся, не ведаў, хто такая Ганна. І нечакана пасля вечара на лузе адкрылася ўсё, і, убачыўшы, адчуўшы такое, зблтанжаны, уражаны, стаў як сам не свой. Свет як бы перайначыўся адразу.

Ён быў цяпер поўны пудаў і радасці, незвычайнай свет, — і ўсё цуды і радасці ў ім тварыла Ганна. Адны яе рукі, пераплетушы пальцамі з Васілёвымі, маглі рабіць яго многія ночы шчаслівым. Калі яна паслухмяна тулілася, яго поўніла дзіўнае, незразумелае і невыказна-хараёнае тамленне ў грудзях. Туман таемнічы над балотам, ціхі шэпт груш — нават яны змяніліся, сталі іншымі, дзівосныя дзякуючы ёй. Калі яна была побач, радасць, шырокая, бязмежная, жыла ў ім, ва ўсім, што акружала іх. У гэтай радасці ночы не плылі, а ляцелі, і святільныя зоры прыходзілі заўсёды вельмі рана. Цэлымі днямі, што б ні рабіў, Васіль зачаравана ўспамінаў Ганну, думаў пра Ганну, шукаў вачыма Ганну, чакаў ночы спаткання з Ганнай.

Час быў не для кахання — гарачы жнівеньскі час. Людзі ўставалі раней за сонца, вярталіся ў сяло ўпоцемку. Павячэраўшы, куранёўцы адразу валіліся спаць. Кароткія яшчэ ў жніўні ночы, вечар ледзь не сустракаецца са святаннем, а трэба даць уцікнуць зморы ў рукавах, у нагах, учыгуналай спіне, адпачыць цэлу ад едкага поту. Васіль жа, ледзь толькі пачне гусець падмак, бачыў адно жардзяны плот каля Чарнушкавага агароду, дзе стаялі першы раз, калі яшчэ не асмелываўся ўзяць Ганну за стан, і дзе з таго вечара стаялі ўсе ночы.

Як заўсёды, спяшаўся і ў гэты вечар Сербануў некалькі лыжак гурочнага ра-

Іван МЕЛЕЖ

Чюдзі на балочце

Урывак з першай кнігі рамана

солу, сханіў гурок, каб даесці ў дарозе, ускочыў з-за стала. Маці, амаль нявідная ў душным хатнім змроку, з другога боку стала парала:

— Вазьмі 'шчэ. Ці от рэдзкі ўкусі...

— Наеўся ўжэ...

Васіль варухнуўся, нібы адганяючы стому, пачуў, як ные натруджаная за дзень спіна, млісна падгінаюцца ногі.

— Не баўся вельмі... — не ўтрывала, напрасіла ўслед маці.

Зачынаючы дзверы, чуў, як уздыхнула. Спачатку, калі ўсё толькі пачалося і не ведала яшчэ, што з сына, пыталася, куды ідзе, раіла лепш дома астацца, адпачыць, потым на шчаслівым Васілёвым твары, па чутках ад жанчын зразумела ўсё, адно ўздыхала ўслед...

Васіль саскочыў з ганка і на момант стаў, думаючы, дзе ісці, вуліцай ці гумнамі. У іншыя дні хадзіў паўз гумны, каб не сустракаць нікога, не бавіцца марна, сёння прыпазіўся, пакуль завёў каня на ўзблатак, — можна ісці і вуліцаю. І на вуліцы цяпер нікога.

Усё ж падаўся на прыгумненне, звывлаю спежжаю. Мінучы чорнае гумна, што пахла старою гніллію і сухім, свежым жытам, па загумненнай дарозе ўжо не ішоў, а бег, вясёлы і нецярплівы, да знаёмых, цяпер такіх мілых груш ускрай сяла.

Яшчэ зводзале заўважыў, што Ганна ўжо чакае. Прытулілася да кала, ціха стаіць каля плота. У цемры постаць яе ледзь значыцца, а твару і зусім не відаць, але Васіль ведае: гэта яна. Хто ж яшчэ можа быць тут, на іх запаветным месцы?

Яна адхінулася ад плота, прамовіла: — Вельмі ж ты хапаўся! — Вельмі, — не адразу зразумеў ён. — Яно і відно: пэўні скоры заспяваюць!

— Гуза на ўзблатак вадзіў...

Васіль разумее, што апраўданне гэтае ніяк не апраўдвае яго, бачыць, што вінаваты.

— Другі раз няхай Прося гарбатыя цябе столькі чакае. А я не буду...

Васіль і не апраўдваецца, і не просіць, каб не злавала. Ён не ўмее прасіць. Так яны і стаяць спачатку, блізка і далёкія, стаяць і маўчаць, адзін вінаваты, а другая — пакрыўджаная. Васіль няёмка корпіе пальцам жэрду, адкалупвае кару, Ганна хоць бы зварухнулася.

Недзе на другім канцы завялі сумную песню, мусіць, сабралася купка мола-

дзі. Песня хутка спіхла, знянацку віскнула дзяўчына, якую ўшчыпнуў ці паказытаў гарэза-хлопец.

— Алена Зайчыкава, мабуть, — першая гоніць цягучую маўкліваць Ганна.

— Мабуть, Алена...

— От, любіць вішчаць... Шлакоты страх як баіцца!.. — Яна раптам ушчае: — А вы ўжэ і рады!

— Я што?... Трэба яна мне, як леташні снег!..

— Мабуть, трэба.

— Ды я каля яе ніколі і блізка не сядзеў!

— Не брэшаш?

— От 'шчэ!.. Хрысціцца хіба!..

Васіль адчувае, што Ганна ад гэтых яго слоў мякчэе. Ён, праўда, яшчэ з асцярогай, бярэ ў сваю яе цёплую руку — Ганна не адбірае. І Васілю становіцца радасна, да яго зноў вяртаецца шчасце, вялікае, неабсяжнае, — здаецца, шчасцем гэтым напоўнены не толькі Васілёвы грудзі, а і ўся ноч, уся цёмная, духмяная цішыня, што дрэмле над Куранямі.

Усё здаецца добрым, радасным, — нават старыя, патрэсканыя, дзе-нідзе аблезлыя, без кары жэрды, за плотам — гарбузінік, упарты хвост якога ўзлез поблізу на кол. Далей на агародзе — сярод гарбузініку, градак з гурочнікам, пахучым кропам і кіяхамі — няпэўныя ў змроку абрысы груш, як дзіўныя варты ў балахонах. Грушы то маўчаць, то шаляцяць, шэпчуць між сабою, як даверлівыя сяброўкі, шэпчуць, вядома, аб шчасці згоды, аб цёплых рук дзявочых, аб гарачых юнацкіх поцісках.

— Рукі якія ў цябе... — здзіўляецца Васіль.

— Якія?

— Малыя. А дужыя...

— Шурпатыя, — ціха гаворыць Ганна. — Як граблі...

— Не...

— Недалікатныя...

— Далікатныя, то ж у дзяцей...

— У гарадскіх дзевак, кажуць, мякія, гладзенькія. Як падшачкі.

— Ведамо, чыстая работа... Не з віламі...

Яны зноў маўчаць, але маўчанне гэтае радаснае, чыстае, ад яго веселасць у грудзях шырыцца. Прыскакаючы да сябе Ганніны рукі, Васіль, нарэшце гаворыць:

— Ты, мабуть, б'ешся балюча...

— Баішся? — лагодна смеецца Ганна і дадае: — Я злая, як што не па мне! Хведзька аж дзіво як баіцца!

— А я дак — не баюся... — Глядзі, які смелы стаў! Герой! — І цябе, і языка твайго... усё адно... — Уга, смелы!

Жартам сваім Васіль хавае дзіўнае жаданне, якое даўно не дае спакою: чамусьці вельмі хочацца пацалаваць яе. І разважыўшы, быццам нічога асаблівага, не вялікі страх, а не можа Васіль асмельцца. Не было яшчэ ніколі такога, маці і то, як помніць, не цалаваў. Калі толькі падумае, што зараз пацалуе Ганну, ніякавата робіцца, адразу сорамна і трывожна, але неадчэпа-спакуса, ліха на яе, не адыходзіць, нават з часам мацнее. У другіх хлопцаў гэта вельмі проста, Зайчык Андрэй — той і на танцах, пры людзях, бывае, пацалуе, і яму хоць бы што! А Васілю цяжка. У яго ўсё выходзіць няпроста.

— Ой, не цісні так пальцаў! — прасіць Ганна.

— Я ж не вельмі...

— Не вельмі! Аж трываць няможна!..

Васіль адпускае яе рукі. Доўга пасля гэтага стаіць ён моўчкі, тоячы ў душы крыўду. Падумаеш, якая далікатная, трохачкі ад душы палыць паціснуў, а яна ўжо трываць не можа! Не хоча, ну і не трэба! Ён і наогул можа за рукі не браць! І не возьме.

І так не ў меру для сябе пагаварыўшы перад гэтым, адасоблены ў думках, ён маўчыць доўга. Маўчанне, як і раней, яго аднак не бянтэжыць, Васіль яго нібы і не заўважае. Ён і то аж дзіва гаваркі з Ганнай зрабіўся, другія, бывае, з яго слова не выцягнуць. Васіль не ахвочы да пустой гаворкі.

Шумяць, шапочуць грушы. Недзе зайшоўся брэхам сабака, яму падсабіў другі. Сабакі хутка ўціхаюць, і ўжо зноў толькі грушы шумяць...

Васіль маўчыць, не звачаючы на тое, што Ганна пачынае неспакойна варушыцца, паглядвае на яго з нецярпліваасцю.

— Гляджу я на цябе і думаю... — кажа Ганна і змарок змаўкае.

— Што?

— Кавалер з цябе вясёлы!.. Усё адно як вада ў роце!

Васіль ужо гатоў быць зноў пакрыўдзіцца, але Ганна добра, шчыра просіць:

— Скажы што-небудзь!..

І ў Васіля ад гэтай яе добрай шчырасці гатовая ўзняцца крыўда ўраз ападае.

Ён, падвесьлялы, думае, шукае, што ёй сказаць.

— У Карча вараны жарабец нагу на

цвік насадзіў... Кульгае... Корч ездзіў у мястэчка па дохтара...

— Аге, я яго бачыла. Ён вёз яго ўжэ падвечар...

— Падвечар...

— Ну, то бачыла. Стары сам, як грак, сядзеў з пугай... І што — будзе ён бегаць, жарабец той?

— Кажуць, будзе. Але, мабуть, папарваў на сабе валасы стары Корч... пакуль супакоілі, — са злой радасцю дадаў Васіль.

Ганна неспадзеўкі прамовіла:

— Ты бо зайздросціш?

— Я? Не... — асекся Васіль. — Е чаго!

Ён зноў змоўк, і можа — надоўга б, але раптам успомніў важную навіну, якую пачуў днём на полі.

— Кажуць, землею нанаво перарэзваць будуць!

— Аге ж, і я чула. Жанкі на выгане гаварылі...

— Добра б. А то некаторыя — раселіся, як паны. Усё лепшае пахапалі!..

— Мабуть, праўду кажуць. Парадкі цяпер такія, што могуць перадзяліць па справядлівасці.

— Корч які кавалак адхапіў! Каля цагельні!.. А другім — дак пясок ці балота!

— Зямлі мало, душацца людзі...

Васіль думаў узрушана, недаверліва.

— Не дадуць яны перамераць! Гады такія!..

— Хто?

— Багацеі! — Але не вытрываў, сказаў горача, як мару: — Штоб мне — у тым ражжы, што за цагельняй! Я б паказаў!

— Ахвотнікаў багата на тое...

— Аге, ухопіш за імі...

Неспадзеўкі блізка прарэзліва кукаракае пень, і Ганна азіраецца, заўважае, што неба на ўзблатку ўжо вельмі

пасвятлела, нават крыху пачало брацца чырванню. Яна адхіляецца ад Васіля, заклапочана перавязвае хустку.

— Развідняе ўжэ. Ісці трэба...

— 'Шчэ трохі...

— Не. Мачыха хутко ўстане...

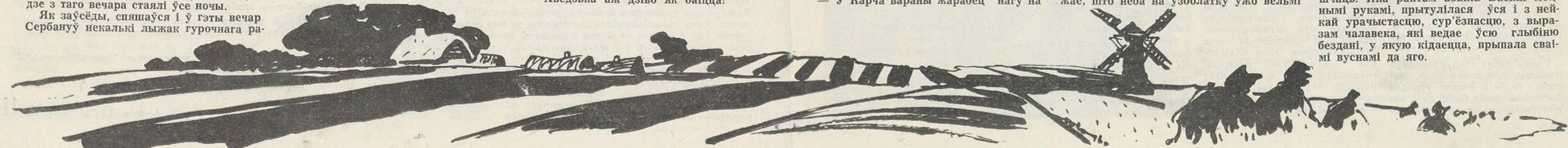
Абдымаючы яе на развітанне, Васіль з рапучасцю, блізкай да адчаю, думае: ці цяпер, ці ніколі! Ён заплюшчвае вочы і прыкладвае губы да Ганнінага твару, пацалунак трапляе ў скронь. Учынны гэта злачынства, ён апускае галаву і чакае прысуду. Ганна таксама стаіць, апускае галаву.

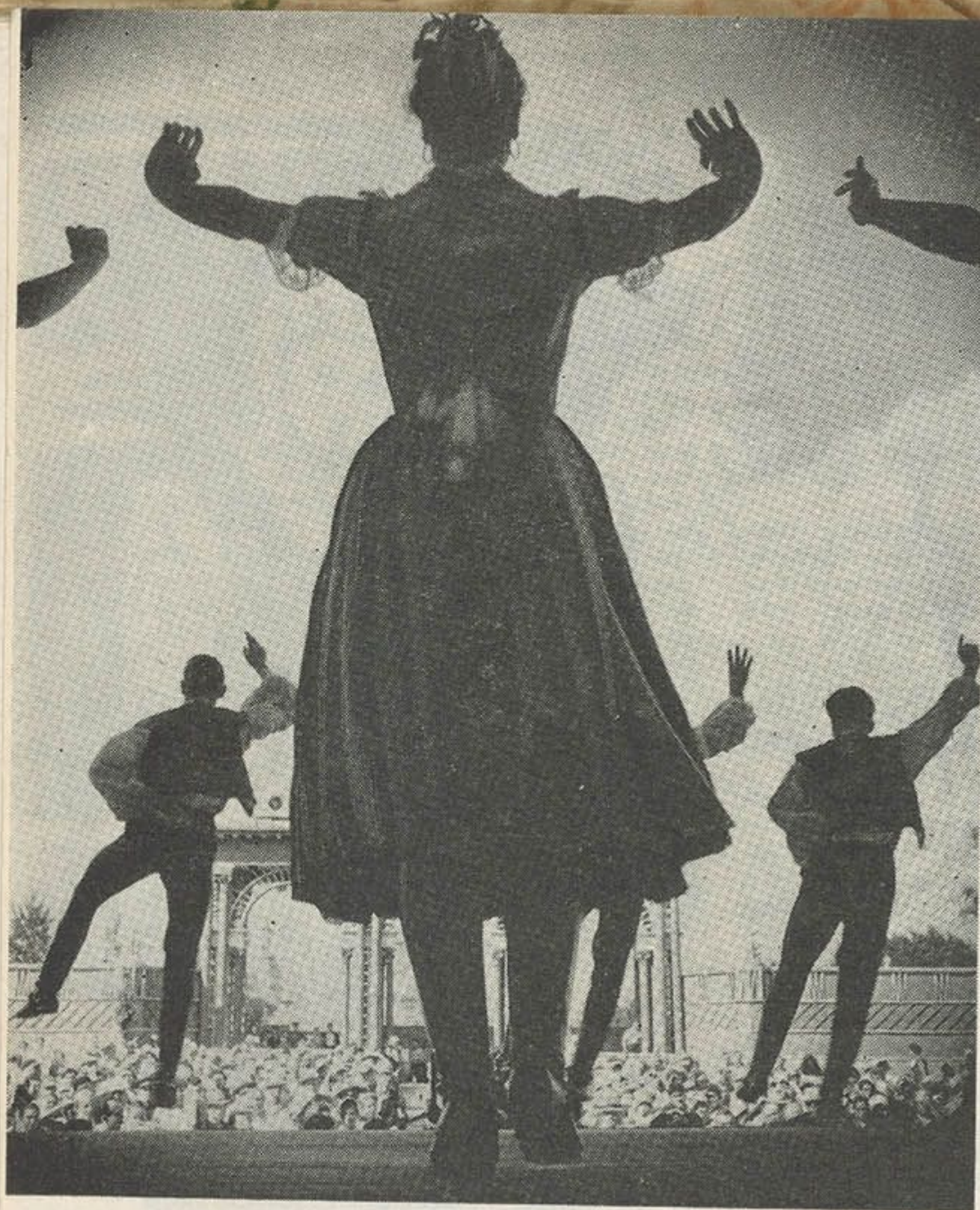
— Васіль, — ціха кажа яна, як бы перасільваючы сябе. — Ты мяне любіш?

— А як жа...

— І я...

Яна звешвае галаву яшчэ ніжэй, потым неспадзеўкі ўскідае яе, і Васіль бачыць, што вочы яе, цёмныя, глыбозныя ў блеклым ранішнім святле, радасна блішчаць. Яна раптам абвіла Васіля моцнымі рукамі, прытулілася ўся і з нейкай урачыстасцю, сур'ёзнасцю, з выразам чалавека, які ведае ўсю глыбіню бездані, у якую кідаецца, прыпала сваімі вуснамі да яго.

Колькі жыцця і экспрэсіі ў вострых рытмах і чоткіх парывістых і нібы стрzymanых знутры рухах «Чардаша»! У гэтым танцы цудоўна раскрываецца палымная і мужная душа венгерскага народа.
І вось ён — «Чардаш» — у выкананні беларускіх юнакоў і дзяўчат.

ПРЫГАЖУНЯ Прага з нецярплівасцю чакала жадааных гасцей. З паведамленняў друку, радыё і тэлебачання жыхары сталіцы ўжо ведалі, што ў гарадах Чэхіі і Славакіі паспяхова праходзяць гастролі Дзяржаўнага ансамбля танца Беларускай ССР. Газета «Рудэ право», напрыклад, пісала: «...Наша публіка вельмі палюбіла савецкія ансамблі танца, якія ўжо на працягу некалькіх гадоў рэгулярна наведваюць нашу краіну. Іх канцэрты заўсёды аваяны радаснай атмасферай...»

«Яны сардэчныя і вясёлыя нават тады, калі стаміліся ад выступленняў або пасля доўгай дарогі, — дзялілася з чытачамі сваімі ўражаннямі ад сустрэч з маладымі беларускімі танцорамі газета «Праца». — Іх праграма адзначаецца вялікай жыццярадаснасцю, якая ў адзін міг настройвае ўсю публіку. А які тэмперамент іх танцаў! Не, іх нельга забыць! Хочацца глядзець іх зноў і зноў...»

І вось пасля выступленняў у Кошыцы, Браціславе, Брно, Астраве, Ічуне і іншых гарадах ансамблю трэба было даць вялікі заключны канцэрт у сталі-

цы Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Жадаючых трапіць на яго было вельмі многа. Але самая вялікая зала Прагі магла змясціць толькі 4 тысячы чалавек.

...Загучэла меладычная беларуская музыка. Адкрылася заслона. На сцэну выйшлі юнакі і дзяўчаты ў яркіх нацыянальных касцюмах. Ад імя артыстаў ансамбля і працоўных вялікай краіны Саветаў вядучая канцэрт Тацяна Бабко перадала шчырае прывітанне жыхарам Прагі і ўсяму брацкаму чэхаславацкаму народу. Прывітальныя словы зала сустрэла бурай апладысmentaў. А потым пачаўся канцэрт. Ён зачараваў гледачоў жывым букетам цудоўных танцаў, прыгожай харэаграфіяй і высокім выканаўчым майстэрствам.

Беларускія танцы «Лявоніха», «Лянок», старадаўні жартоўны танец «Бычкі», харэаграфічная карцінка «На птушкаферме», беларуская маладзёжная сюіта і танцавальная сюіта «Калгасная ўраджайная» раскрылі гледачам багацце душы нашага народа, яго мінулае і сучаснае.

А колькі яркіх нацыянальных

Танцы маладошчы

фарбаў і сапраўднага юначага запалу ўбачыў пражскі глядач у рускім пераплясе «На завалінцы» і ўкраінскім «Гапаку», у малдаўскай сюіце і румынскім народным танцы, у чэшскай «Польцы» і венгерскім «Чардашы»!

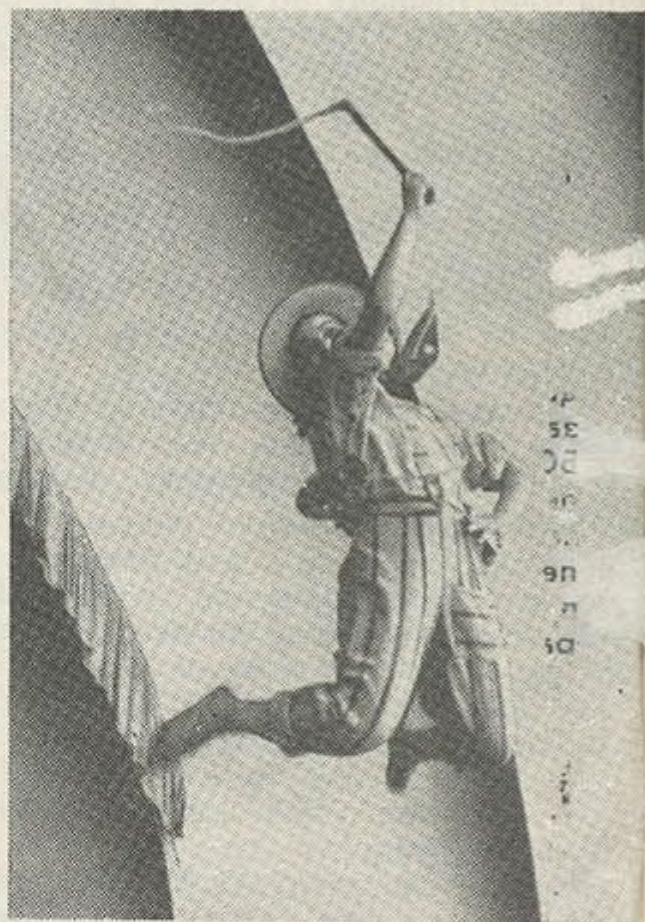
Усе, літаральна ўсе танцы вялікай і змястоўнай праграмы спадабаліся гледачам Прагі, якія любяць і ўмеюць цаніць і добрую музыку і цудоўны танец. «Дзяржаўны ансамбль танца БССР, — пісаў рэцэнзент Эвжэн Трунечка, — гэта ансамбль радасці, хараства і любові да чалавека».

І вось першая замежная гастрольная паездка закончана. Ансамбль прывёз з Чэхаславакіі высокія ўзнагароды — Залаты і Лаўровы вянкi. А кожнаму беларускаму артысту гасцінныя чэхаславацкія сябры ў знак падзякі і дружбы ўручылі значок Юліуса Фучыка, памятнае падарункі і сувеніры. Значыць, дарэзнымі былі хвалаванні беларускіх танцораў, калі яшчэ перад гастроллямі яны з трывогай пыталіся адзін у другога: «А ці апраўдаем надзеі?», «Ці здолеем мы пакарыць гарачыя сэрцы чэхаў і славакаў?»

Не менш паспяхова выступаў і выступае цяпер Дзяржаўны ансамбль танца Беларускай ССР і перад працоўнымі нашай краіны. Яго гарача сустракалі гледачы Масквы і Ленінграда, гарадоў і вёсак Прыбалтыкі, Украіны, нашай роднай Беларусі. Ён выступаў у Крамлёўскім тэатры і прымаў удзел у вялікім канцэрте, што адбыўся ў Палацы з'ездаў у дні работы XXII з'езда КПСС.

Як жа здарылася, што прафесіянальны ансамбль, створаны ў Беларусі два гады таму назад у асноўным з аматараў самадзейнасці, здолеў так хутка заваяваць любоў мільёнаў, стаць добра вядомым у нашай

краіне і за мяжой? Два гады — гэта ж зусім невялікі час для станаўлення і набыцця творчай сталасці прафесіянальнага мастацкага калектыву. Але ў тым іменна і заслуга вопытнага майстра савецкай харэаграфіі Аляксандра Рыгоравіча Апанасенкі, маладога дырыжора Глеба Алоўнікава, высокакваліфікаваных педагогаў Івана Літвіненкі і Віктара Цюрына, што яны ў вельмі кароткі тэрмін

Старадаўні жартоўны танец «Бычкі». З якім маладым запалам і гарэзлівасцю танцуе яго салістка Святлана Рабава!

выхавалі выдатны ансамбль, які здзіўляе гледачоў сваім няспынным творчым ростам.

Шлях да вяршынь высокага выканаўчага майстэрства быў складаны і нялёгкі. Тым больш, што ў ансамбль прыйшлі з гарадоў і сёл юнакі і дзяўчаты,

У гонар XXII з'езда партыі калектыў ансамбля падрыхтаваў танцавальную сюіту «Калгасная ўраджайная». Адкрываецца заслона, і мы нібы трапляем на вясёлае свята ўраджаю. Светлае, поўнае радасці стварэння жыццё нашага калгаснага сяла ўвасабляе гэты твор беларускай харэаграфіі. На двух здымках вы бачыце фрагменты з сюіты ў выкананні ансамбля.

Фота П. Нікіціна.

якія не мелі тады ні дастатковага жыццёвага вопыту, ні неабходных ведаў. Галіна Сабакіна, напрыклад, працавала ткачыхай на Мінскім камвольным камбінаце, удзельнічала ў мастацкай самадзейнасці. Але дзяўчына марыла аб тым, каб несці людзям радасць з вялікай сцэны. І калі ствараўся ансамбль, Галіна адной з першых падала заяву з просьбай залічыць яе ў новы калектыў. Тое ж самае зрабілі і выхаванка дзіцячага дома Валянціна Дакука, энтузіясты самадзейнага мастацтва Святлана Яскевіч і Барыс Пракудзін, дэмабілізаваны воін Юльян Малецкі і іншыя юнакі і дзяўчаты.

Калі б вам, дарагія чытачы, давялося пабываць у рэпетыцыйных пакоях ансамбля, дзе паслужаны дзеяч мастацтваў ССР А. Р. Апанасенка разам з педагогам-балетмайстрам Іванам Літвіненкам і педагогам-рэжысёрам Віктарам Цюрыным праводзяць чарговыя заняткі, развучваючы ўсё новыя і новыя танцы, то, напэўна, сказа-

лі б: «Так, праца маладых людзей гэтага мастацкага калектыву, бадай, роўна падзвігу». Колькі сіл і ўмення патрабуецца ад танцора, каб адтачыць, адшліфаваць кожны рух! Якая патрэбна вынаходлівасць, якім бездакорным і тонкім павінен быць мастацкі густ, каб жэст, усмешка, нават позірк артыста адпавядалі агульнаму малюнку, духу і зместу танца!

А пасля напружанай творчай працы і невялікага адпачынку людзі ансамбля садзяцца за кнігі і сшыткі... Тацяна Бабко, якая вядзе канцэртную праграму, не так даўно закончыла тэатральна-мастацкі інстытут. Музыканты аркестра Барыс Чунаеў і Мацвей Кацнельсон займаюцца ў кансерваторыі. Барыс Пракудзін летась закончыў сярэднюю школу рабочай моладзі і цяпер рыхтуецца да паступлення ва ўніверсітэт. І так амаль усе. Яны працуюць і вучацца. У іх поўнае, цікавае, змястоўнае жыццё.

А. ЛІТВІН

ВЯЛІКАЕ І МАЛЕНЬКАЕ ШЧАСЦЕ

ЗЛІДАЙ ГОЛІКАВАЙ лёс мяне звёў выпадкова, як гэта часта бывае ў камандзіроўках — два-тры незнарок кінутыя словы, шчырая ўсмешка і вось ужо здаецца, што чалавека ведаеш даўным-даўно.

Справы затрымалі мяне ў гэтай вёсцы да вечара, прышлося заначаваць. Калгасны брыгадзір прывёў мяне на начлег у вялікую новую хату з высокім ганкам. У хаце была толькі старая гаспадыня — высокая, хударлявая, у цёмнай хустцінцы да самых броваў. Яна абыякава зірнула на нас і нейкім глухім невыразным голасам прагаварыла:

— Начуйце, што ж... Вось Лідка прыйдзе, павячэраем...

— Лідка — гэта нявестка яе, — растлумачыў брыгадзір. — Вясёлая была дзяўчына, камсамольскі сакратар...

— Чаму была? А цяпер што?

Брыгадзір махнуў рукой моўчкі і, развітаўшыся са мной, заспяшаўся некуды па сваіх справах. Я рашыла чакаць Ліды ў садочку, дзе сцяной узнімаліся высокія, ледзь не да самага даху мальвы. Лідка прыбегла позна. Была яна невялікага росту, чарнавокая і рухавая. Ветліва ўсміхнуўшыся мне, яна адразу накінулася на розныя гаспадарчыя справы. У яе спрытных руках нібы гарэла ўсё — так і мільгалі ведры, кошыкі, ахапкі травы, востры сякач над начоўкамі. А з хаты час ад часу чулася:

— Лідка, парсюк жа някормлены... Лідка, вады прынясі... Лідка, нашчыпі цыбулі ў халаднік... Курэй зачыні...

Пасля вячэры мы з Лідай выйшлі ў кветнік пасядзець пад мальвамі. Ноч ужо клапатліва ахінула вёску сваёй цёмнай хусткай. Белыя пасмы туману наплывалі ад возера, адтуль жа плыла і песня — працяжная і пяшчотная.

— Нашы дзяўчаты... — ціха сказала Лідка. — У нас клуб за возерам, там кожны вечар збіраюцца. То на рэпетыцыю, а то і проста так, песні паспяваць. Во, чуеце? І гармонік... Значыць, танцы будуць...

У Лідзіным голасе чуецца нейкая горыч: ці то зайздрасць, ці то крыўда на каго.

— Ну, а ты, Лідка? Хіба не ходзіш песні спяваць?

Лідка ўсміхаецца сумна:

— Ну, куды ўжо мне... Адспявала сваё. Васіль прыедзе з рэйса, ён у мяне шафёр, даведаецца, што бегала ў клуб, будуць табе і песні і скокі... Калі ўжо выйшла замуж, то мужа слухайся, свякрусе дагаджай. Тады ў хаце цішыня і шчасце.

— Ну, Лідка, якое ж гэта шчасце?

— А як жа? Хоць маленькае, ды маё. Я Васіля кахаю. Ён прыгожы ў мяне... А што да танцаў... Ну, дык гэта дробязь. Можна і без іх пражыць. Усе нашы замужнія жанчыны жыўць так, як я.

У гэты момант над намі расчынілася цёмнае акенца, і сівая галава старой паказалася ў ім.

— Лідка, ідзі спаць. Век табе ад гэтых песень сну няма. Вось скажу Ваську...

Лідка ўздыхнула коратка, зірнула сарамліва на мяне і ціха напрасіла:

— Пойдем.

На другі дзень я, нарэшце, дабралася да Чашнік, невялікага гарадка ў Віцебскай вобласці. Іншыя справы і думкі на некаторы час выцеснілі аблічча маленькай чарнавокай жанчыны, забылася нават назва вёскі, дзе жыла Лідка. Толькі зрэдку не-не, ды і ўсплыве ў памяці яе белазубая ўсмешка, крыўда ў голасе і песня дзяўчат, што плыла над возерам услед за туманам.

Бадай, і не давялося б мне калі-небудзь зноў успомніць сумны лёс Ліды Голікавай, чарнавокай дзяўчыны з-пад Чашнік, што беражэ сваё шчасце ў кветніку пад мальвамі, цішжом слухаючы далёкую мелодыю гармоніка і песні сябровак, калі б не гэтая нечаканая сустрэча ў Баранавічах.

...Ішла камсамольская канферэнцыя. Хлопцы і дзяўчаты — камсамольцы раёна і горада — абмяркоўвалі свае справы.

Кожнага новага прамойцу дэлегаты сустракалі крыху насцярожана — што скажа чалавек цікавага? А вось яе, гэтую мілую дзяўчыну з ямачкамі на шчоках, сустрэлі адразу вясёлымі апладысментамі. Ці то ведалі яе дэлегаты, ці то словы старшыні: «Выступае Ліля Хітрык, брыгадзір брыгады камуністычнай працы імя ХХІІ з'езда» адразу выклікалі прыхільнасць да яе ўсіх удзельнікаў канферэнцыі, — не ведаю. Але Лілю сустрэлі цяплей, чым іншых. Расказала яна пра сваю брыгаду. Пра тое, як змагаліся дзяўчаты за ганаровае званне калектыву камуністычнай працы, як дабіліся гэтага звання. Як дапамагае ім у жыцці прынцып «адзін за ўсіх і ўсе за аднаго».

Шмат аб чым расказала Ліля. А я глядзела на яе і думала: прамая і светлая дарога ў гэтай дзяўчыны. Чамусьці я была ўпэўнена, што яна з тых, хто зусім нядаўна закончыў 10 класаў і пайшоў працаваць на вытворчасць. Жыве, напэўна, з маці, рыхтуецца ў інстытут або ўжо вучыцца завочна... Ніякіх цёмных плямін, ніякіх змрочных часін у яе біяграфіі...

А потым мы з Ліляй сядзелі ў адным з ціхіх пакояў гаркома камсамола і знаёміліся бліжэй. І прыдуманая мной Ліліна светлая і бясхмарная біяграфія паступова раставала, нібы тонкі лёд пад гарачымі сонечнымі праменьнямі.

Не, Ліля не закончыла 10 класаў. І жыла яна не ў маці. І не ўсё ў яе жыцці было бясхмарным і светлым. Зведзела дзяўчына і горыч расчаравання, і боль незаслужанай абразы, і адзіноцтва, і вялікую крыўду.

Ліля расказвала мне аб сваім жыцці, а перада мной чамусьці ўставалі высокія мальвы ў маленькім кветніку, чорныя сумныя вочы Ліды Голікавай і яе разважанні аб маленькім асабістым шчасці.

Падзеі ў жыцці Ліды і Лілі былі падобнымі і непадобнымі. І ў Лілі было калісьці вялікае каханне. І яе ледзь не прымусілі стаць толькі клапатлівай жонкай і хатняй гаспадыняй, забываючы пра сваё юнацтва, пра тое, што ёсць на свеце вялікія мары і шырокія гарызонты. Так, гэта было. Але Ліля не згадзілася на маленькае шчасце. Яна змагалася. І сёння змагаецца за вялікае, сапраўднае чалавечае шчасце. Сустрэліся два чалавечыя лёсы, два перакананні, два погляды на жыццё. Сустрэліся і ў маўклівай спрэчцы перамагла Ліля Хітрык, мілая дзяўчына з ямачкамі на шчоках, брыгадзір брыгады камуністычнай працы.

...Я слухаю Лілю і думаю пра гэтую спрэчку. Слухаю і бачу яе, невысокую вясковую дзяўчынку некалькі гадоў назад. Тады ў Скарынках толькі-толькі пачаў стварацца першы калгас. Ліліна бацьку выбралі брыгадзірам. У хату да Хітрыкаў сталі на кватэру трактарысты. Але не іх вясёлыя белазубыя ўсмешкі пакарылі 15-гадовую Лілю. Усхвалявалася яе сэрца ад іншага — ад гулу жалезных машын, ад іх нябачанай магутнасці, ад складанасці цудоўных механізмаў.

Не, Ліля не проста здалёку захаплялася гэтымі жалезнымі волатамі. У яе паявілася цудоўная і зусім канкрэтная мара — стаць трактарысткай. Ужо тады Лілінай рашучасці зайздросцілі многія сяброўкі — што задумала, зробіць абавязкова. Так і з гэтай марай. Не хацела маці адпусціць дачку далёка з вёскі, але дзе ж ты яе пераканаеш! Паехала Ліля вучыцца на трактарыстку ў Навагрудак. У вёсцы жартавалі: «Ну, чакайце, прыедзе Лілька, вось ужо загудуць трактары!» Мала хто верыў, што гэтая дзяўчынка зможа авалодаць машынай. Не верыла і маці. Пісала Лілі ў Навагрудак: «Лепш вярніся дамоў, дачушка. Не жаночая гэта справа — машыны». А Ліля напісала маці: «Вярнуся праз пяць месяцаў і толькі трактарысткай».

Толькі трактарысткай... Праз пяць месяцаў над палямі калгаса імя Дзяржынскага новы трактар заспяваў сваю вуркатлівую песню. Вяла яго 16-гадовая трактарыстка Ліля Хітрык. Дзівіліся людзі: «Бачыш ты, дабілася-такі свайго». Прайшла восень, зіма, вясна і зноў восень пачала заліваць зямлю сумнымі дажджамі. А трактар усё спяваў і спяваў сваю песню, і ў ёй было ўсё: і радасць, і гордасць, і шчаслівая маладосць. А потым да Лілі прыйшло каханне. Было яно звычайным, як заўсёды ў 17 год, — і незвычайным. Самыя любы, самы прыгожы чалавек на зямлі ўвайшоў у Ліліна жыццё непрыкметна, на вясковай вечарынцы, пад вясёлы перастук абцасаў і жартавівы прыпеўкі. Прышоў — ды так і застаўся ў Ліліным сэрцы. З таго вечара новую песню заспяваў Лілін трактар над палямі — пяшчотную песню кахання. А людзі, што ішлі вуліцай сяла, загадкава ўсміхаліся.

Потым было вяселле. Маці плакала: такі ўжо звычай людзі прыдумалі. Ардаеш дачку замуж — плакаць трэба, нават калі і шчасце яе чакае. Але Лілю шчасце не чакала. Яна зразумела гэта тады, калі Рыгор — п'яны і раз'юшаны — першы раз узяў на яе руку. А потым пайшло. Сваркі, папрокі, пер-

шыя сінякі ад мужавай «пяшчоты». Прышоў п'яны — не маеш права слова яму сказаць. Сама сядзі дома, на людзі не паказвайся, займайся гаспадаркай. Дзеля гэтага і замуж выходзіла... «Маўчы, дачушка, — супакойвала маці, калі Ліля скардзілася. — Такая наша доля. Хочаш, каб у хаце шчасце было — маўчы, не супярэч мужу. Натое ён і муж».

Такая доля? Не, Ліля не хацела такой долі. І шчасце яна бачыла не ў ціхім пакойчыку, не ў кветніку.

Зноў плакала Ліліна маці. Зноў дачка зрабіла па-свойму. Сабраўшы свае небагатыя рэчы, яна назаўсёды пакінула дом Рыгора. Пакінула, сказаўшы, што не жадае больш слухаць абразы і цярдзючыя пабоі. А каб не сустракацца з былым сваім мужам (тым больш, што ён пагражаў «адпомсціць»), Ліля наогул пакінула родную вёску...

Вось якія шляхі прывялі на Баранавіцкую трыкатажную фабрыку гэтую сінявокую прыгожую дзяўчыну. Мы размаўляем з Ліляй. І цяпер, калі яна пачынае расказваць аб сваёй рабоце і жыцці, голас яе раптам весялее:

— Ой, вы не ўяўляеце якое ў мяне цікавае жыццё! Ну, мінуткі вольнай няма, нібы на рэактыўным самалёце імчуся...

Я ведаю, што з камсамольскай канферэнцыі Ліля пойдзе на фабрыку. Сёння яна ў начной змене. А раніцай, пасля работы — у школу. Яна вучыцца ў 8-м класе. Вучыцца, вядома, нялёгка. Але Ліля спраўляецца. У яе толькі добрыя і выдатныя адзнакі ў класным журнале. Сёння на канферэнцыі яе выбралі членам гаркома камсамола. Значыць работы прыбавіцца. Брыгадзірскія справы таксама нямала часу займаюць. Але чым больш спраў, тым цікавей жыць на свеце! Гэта гаворыць Ліля і весела смяецца.

Мне прыходзіць у галаву, што, напэўна, яна ніколі ў жыцці ні з кім не пасварылася, такі, здаецца, у яе цудоўны характар. Я так і гавару аб гэтым Лілі. Але яна ў адказ толькі рукой махае:

— Што вы! Ведаеце, са мной ужо больш як паўгода мая зменшчыца не размаўляе, так мы з ёю пасварыліся...

І Ліля зноў пачынае расказваць. Прывезлі нека на фабрыку новыя фангавыя машыны-паўаўтаматы. Спачатку не ладзілася на іх работа, потым работніцы крыху асвоіліся. Ліля першай прывыкла да новай машыны. Вось тады галоўны інжынер і сказаў ёй: — А што, калі б ты ўзялася адразу на дзвюх машынах працаваць?

Ліля спалохана адмовілася. А потым, памеркаваўшы, згадзілася. Вось тады і адбылася тая памятная спрэчка. Ліліна зменшчыца Ліда Галабурда, якая таксама вымушана была пераходзіць на дзве машыны, раззлавалася на Лілю:

— Што табе, больш за ўсіх трэба, ці што? Куды ты лезеш?

Знайшліся ў цэху і яшчэ дзяўчаты, што былі супраць Лілінага пачынання. Лілю гэта не збянтэжыла. Не бянтэжыла яе і тое, што спачатку работа на дзвюх машынах не ладзілася, ішоў брак. Ліля не выконвала зменнага задання. Малаверы і скептыкі з'едліва пасмейваліся. Але дзяўчаты з Лілінай брыгады не давалі ў крыўду свайго брыгадзіра, гаварылі:

— Трымайся, Ліля. Ubачыш, усё будзе добра.

Ліля і сама ведала, што будзе добра. Прайшло некалькі месяцаў, і большасць работніц цэха перанялі Лілін пачын. А члены яе брыгады ўжо і на дзвюх машынах перавыконваюць нормы. Толькі Ліда Галабурда ўсё роўна з Ліляй не размаўляе.

— Пакрыўдзілася, відаць, дзівачка. Па-новаму ж працаваць куды цікавей, — кажа Ліля.

Мы гаворым пра будучыню. Ліля марыць:

— Вось школу скончу, буду ў інстытут рыхтавацца. Мару ўступіць у партыю. І яшчэ хочацца, каб фабрыка наша стала прадпрыемствам камуністычнай працы. Ды хіба пералічыш усё?

Час ужо і развітацца. Я задаю апошняе пытанне, якое мяне хвалюе з самага пачатку нашай размовы:

— Ты шчаслівая, Ліля?

На момант вочы яе становяцца сур'ёзнымі.

— Шчаслівая? Напэўна. Але мне здаецца, што самае вялікае маё шчасце яшчэ наперадзе.

Paica САМУСЕНКАВА

ДАРАГІЯ ЧЫТАЧЫ!

А як вы ўяўляеце сабе шчасце? Напішыце аб сваіх меркаваннях у рэдакцыю.

Я, ЯНЭК Чарнецкі, зусім нядрэнны хлопец, і хоць мама называе мяне «страшным дзіцем», я не магу з гэтым згадзіцца.

Па-першае, я ўжо не дзіця: мне споўнілася дзевяць год і чатыры месяцы, і з кожным днём я раблюся старэйшым. А праз восем месяцаў мне споўніцца цэлых дзесяць год. І, апроч таго, я прачытаў дзве кніжкі для юнацтва — гэта лепшы доказ.

Па-другое, я зусім не страшны, бо мяне ніхто не баіцца. Ні адзін хлопчык са старшага класа і наогул ніхто яшчэ ніколі мяне не спалохаўся, хоць часам мне гэтага хочацца.

Мне вельмі часта не шанцуе. А чаму? Не ведаю. Ніхто толкам не можа мне гэтага растлумачыць. Толькі нядаўна прыйшло ў галаву, што мне проста не шанцуе. Ёсць жа на свеце людзі, якім не шанцуе, можа, і мне?

Варта толькі чаму-небудзь здарыцца, як адразу ўсе на мяне нападаюць і пытаюцца, чаму я такі. А можа, я зусім не такі, толькі не шанцуе мне і ўсё?

Пра нешанцаванне расказала мне Алеся, якая сядзіць на першай парце ля дзвярэй. Мы жывём з ёй на адной вуліцы і часам са школы вяртаемся разам дадому. У Алесі такая ж самая цётка. Дзе б яна ні пачала працаваць, праз некалькі тыдняў высвятляецца, што яна не падыходзіць. Алесіна цётка доўга не разумела чаму. Нарэшце пайшла да варажбіткі, і тая ёй усё растлумачыла. Справа ў тым, што яна нарадзілася трыццаць першага. А гэта дрэннае чысло, таму што, калі пераставіць лічбы, атрымаецца трынаццаць, а ў яго дзень нараджэння блізка да трынаццатага чысла, таго праследуе лёс.

Такое я пачуў упершыню. У нас дома ніхто варажбіткам не верыць. Бацька гаворыць, што яны хлусяць, каб вымантачыць грошы ў неразумных людзей.

А вось Алесінай цётцы варажбітка сказала праўду. Сама Алеся так гаворыць.

Я расказаў пра гэта Метэку Сташэўскаму з нашага двара. Ён вельмі разумны, але і ён толькі пакрывіўся.

— Э-э-э...

— Ніякіх э-э, — кажу яму, — я на сабе гэта правяру.

— Якім чынам, — пытае Метэк, — няўжо і ты нарадзіўся трыццаць першага?

— Не трыццаць першага, а чатырнаццатага, а гэта блізка да трынаццатага, і, відаць, таму мяне праследуе лёс, гэтак сама, як цётку Алесі. Мне ж літаральна ні ў чым не шанцуе.

— Э-э... — зноў скрывіўся Метэк, — я не бачу, каб табе не шанцавала.

— Як гэта ты не бачыш?! І на другі год у трэцім класе ледзь не застаўся, і ў школе як толькі што здарыцца, дык усе на мяне, і дома мне дастаецца больш за ўсіх, і наогул.

Я К І Я НА САМАЙ СПРАВЕ

Ганна Ажагоўская — любімая пісьменніца польскай дзетвай. Яна аўтар многіх кніг аб жыцці польскіх дзяцей. Апрача таго, Ганна Ажагоўская з'яўляецца рэдактарам дзіцячага часопіса «Пломк». Ніжэй мы змяшчаем апавяданне з яе кнігі «Хлопчык наадварот», якая выйшла ў 1960 годзе ў Варшаве. Кніга напісана з цёплым гумарам і глыбокім веданнем дзіцячай псіхалогіі. Яна прызначана хутчэй для дарослых, чым для дзяцей. Апавяданне друкуецца ў перакладзе С. Буракоўскай.

Але Метэк, аказваецца, не вельмі кемлівы. Ён нічога не разумее ў сур'ёзных пытаннях. Гаворыць, што я ледзь не застаўся на другі год з-за сваіх «двоек», а перайшоў у чацвёрты клас толькі таму, што мне пашанцавала.

— Пашанцавала табе, — гаворыць, — а не нейкі там лёс.

А потым сказаў, што я дурны, як дзікі асёл, і пайшоў. Гэтага яму не дарую ні за што на свеце. Я хацеў даць яму на час канікул вуду; у мяне іх дзве, але цяпер — фігу з макама. Хоць бы проста сказаў «як асёл», а то «як дзікі асёл»! Гэтага я не забуду. «Пашанцавала табе»!

Калі б ён ведаў, што рабілася дома ўсю вясну, да самых канікул, не зайздросціў бы. І мама, і бацька, і бабуля, і абедзве маладыя цёткі, асабліва тая, што старэйшая, проста здэкаваліся з мяне. Толькі і чулася «вучыся» і «вучыся»... За акном сонца, дзеці па двары бегаюць, гуляюць у футбол, а я... Кожны разумны чалавек абавязкова згодзіцца, што гэта было сапраўднае праследванне з боку лёсу.

Або, напрыклад, пазаўчора: мы з Томэкам былі ў парку і перакулілі некалькі лавак уверх нагамі. Непадалёку ад нас прагульваліся два старыя. Адзін з іх, што з барадой, сказаў другому, без барады: «Мілыя дзеткі, га?» Той у знак згоды кінуў галавой. Але выраз твару ў яго быў вельмі сумны. Напэўна, таму, што ён ужо стары. А мая бабуля часта паўтарае, што старасць не радасць.

Я ўзрадаваўся, што нас так хваляць, і падумаў, ці не расказаць мне пра гэта дома, але калі мы падыходзілі да наступнай лаўкі, каб перакуліць яе, стары з барадой падняў кій, нібы шаблю, і пагнаўся за намі. Мы, вядома, уцяклі і схаваліся ў кустах. Томэк сказаў, што з дарослымі заўсёды так: спачатку хваляць, потым злуюць невядома за што.

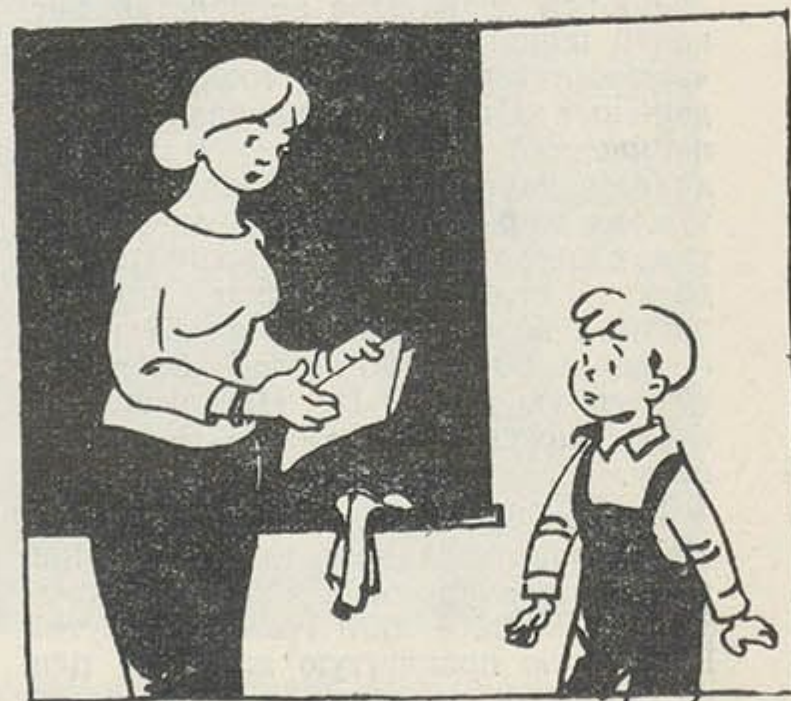
Гэта правільна, дома таксама не раз так было. Бабуля ў мяне вельмі добрая, ва ўсім мне патакае, але калі ў яе пачынае дрыжэць левая нага, ёй ужо ўсё перашкаджае, яна без усякай прычыны злусца, і часцей за ўсё на мяне. Нага дрыжыць у яе ад старасці. Не разумею, чаму толькі адна? Абедзве ж нагі старыя?

Калі я запытаў пра гэта ў бабулі, яна вельмі раззлавалася за тое, што я смяюся з яе. А мне нават у галаву не прыходзіла смяяцца з бабулі. Мне таксама вельмі непрыемна, калі ў бабулі пачынае дрыжэць нага, таму што заўсёды пасля гэтага ідзе дождж і мяне не выпускаюць з дому.

Я расказаў пра гэта Томэку, і мы выйшлі з кустоў. Старых ужо не было. Лаўкі зноў стаялі на сваіх месцах. Я ўгаворваў Томэка перакуліць іх яшчэ раз, але Томэк сказаў, што шкада працы. Дарослыя зноў паставяць іх на ножкі; яны любяць, каб кожная рэч заўсёды стаяла на адным і тым жа месцы, і зусім не разумеюць, што жыццё было б куды цікавей, калі б штодня ўсё мяняць.

Гэта праўда. У школе настаўніца па арыфметыцы таксама не любіць змен. Аднойчы я выканаў не тое хатняе заданне, якое нам было зададзена. Што тут было! Пасля гэтага я ўжо сачыў за парадкам заданняў. Я ведаў, што настаўніца не любіць змен.

Ганна АЖАГОЎСКАЯ

Мал. А. Чуркіна.

Чытачы расказваюць...

Кожны дзень у рэдакцыю прыходзіць пошта. Раскрываеш пісьмо і думаеш: што новага прынесла яно, пра што расказвае яго аўтар? І радуешся, калі даведваешся ў ім аб шматгранным жыцці, думках і справах нашых людзей.

Усё, чым жыве краіна, у той ці іншай ступені адлюстроўваецца ў рэдакцыйнай пошце. Вось і зараз, калі наш народ рыхтуецца да вялікай падзеі ў сваім жыцці — выбараў у Вярхоўны Савет СССР, да нас прыходзяць пісьмы, якія расказваюць пра тых, каго працоўныя называюць сваімі выбарнікамі.

Пра Кацярыну Антонаўну Патапаву — кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР піша яе зямляк С. Хахлоў. 13 гадоў працуе яна свідаркай у калгасе імя Фрунзе Шклоўскага раёна. І штогод дабіваецца лепшых поспехаў.

Калі абмяркоўвалі рашэнні XXII з'езда КПСС, тав. Патапава намяцла сабе рубж на чацвёрты год сямігодкі — выгадаваць 370 парасят.

Кацярына Антонаўна ўмее знайсці час і для грамадскай работы. Яе пяць разоў выбіралі дэпутатам Магілёўскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных. Часта выступала яна перад выбаршчыкамі са справаздачай аб сваёй рабоце.

Паважаюць у калгасе імя Фрунзе К. А. Патапаву за працавітасць, добрасуменнасць, за пастаяннае імкненне працаваць так, каб больш прынесці карысці людзям. Няма сумнення ў тым, што выбаршчыкі Горацкай выбарчай акругі аднадушна аддадуць свае галасы за К. А. Патапаву — верную дачку беларускага народа.

* * *

Шмат пісьмаў мы атрымліваем аб жывёлаводках — даярках, свідарках, птушніцах. І гэта не дзіва, пытанні ўздыму сельскай гаспадаркі ў цэнтры ўвагі партыі і ўсёй краіны. А работнікі жывёлагадоўчых ферм заўсёды на прыёдным краі барацьбы за стварэнне багацця прадуктаў.

Добрая слава ідзе аб простае вясковай жанчыне, работніцы саўгаса «Петрыкаўскі» Надзеі Іосіфаўне Ладзінскай. Старанна працавала яна ў палыводчай брыгадзе. Праўленне калгаса паставіла яе цялятніцай. І тут, на ферме, работа спорыцца ў яе руках. Асабліва вялікіх поспехаў яна дасягнула летась: сутачнае прыбаўленне ў вазе кожнага з 57 цялят складала 500—600 грамаў. За добра-сумленную работу імя Надзеі Ладзінскай занесена на раённую Дошку гонару.

Надзея Ладзінская абавязалася ў 1962 годзе даглядаць цялят так, каб яны раслі здаровымі, каб прыбаўлялі ў вазе па 600—800 грамаў у суткі. Пра гэтую працавітую жанчыну цёпла і сардэчна гаворыць у сваім пісьме сакратар партыйнай арганізацыі саўгаса Мікола Блішч.

* * *

У Боне, Мюнхене недабітыя гітлераўскія афіцэры плятуць чорнае павуцінне супраць чалавецтва. Хойзінгер, Штраус, Шпейдэль і да іх падобныя штурхаюць Заходнюю Германію на шлях вайны... Фашызм зноў падымае галаву.

— Хойзінгера да адказу! — патрабуе савецкі народ.

Пісьмо Ф. Скрыгана расказвае пра трагедыю, якая адбылася ў вёсцы Заброддзе Старобінскага раёна.

...Ішоў 1943 год. Гітлераўцы кінулі на Палессе адборныя палкі. У вёсцы Заброддзе, дзе жыла 12-гадовая Анюта, карнікі сагналі старых і дзяцей у хату і пачалі страляць.

Анюта бачыла, як упала маці. Хацела ёй дапамагчы, але пякучы боль пранізаў плячо. Яна страціла прытомнасць. А калі прачнулася, адчула, як намоклі ад крыві сукенка, бялізна. У хаце слаўся едкі дым, цяжка параненыя задыхаліся...

Анюта выратавалася цудам. Дзяўчынка знайшла ў сабе сілы дапаўзі да акна і выбралася на вуліцу, калі дом ужо быў ахоплены полымем. Фашысты тварылі сваю дзікую расправу ў другім канцы вёскі. Дзяўчынка папаўзла ў лес, там яе падобралі партызаны... У агні загінулі маці і тры сястры Ганны Іванаўны Бердніковіч.

Фашысцкія малойчыкі ў Заходняй Германіі, у Францыі ўсё больш робяцца нахабнымі, усё часцей чуюцца заклікі да новай вайны. Гневам напаяюцца нашы сэрцы, мы не забылі, колькі гора прынеслі фашысты нашай краіне. Мы разам з усімі сумленнымі людзьмі гаворым вайне сваё рашучае «Не!».

— Ката Хойзінгера да адказу! — далучае свой гнеўны голас і Ганна Іванаўна Бердніковіч.

* * *

Павялічыўся прыток пісьмаў у рэдакцыю пра людзей добрых і сумленных, пра іх высакародныя ўчынкі. З вялікай удзячнасцю пішуць чытачы пра медыцынскіх работнікаў.

Аднойчы ў Сенненскую раённую бальніцу была дастаўлена ў вельмі цяжкім стане жанчына. Дзяжурны ўрач Любоў Ільінічна Кручкова і сястра Н. М. Вяльчынская аказалі першую дапамогу і тэрмінова выклікалі ўрачоў. Нягледзячы на позні час, калі пасцелі хвора сабраліся ўрачы Зінаіда Сцяпанаўна Пракаповіч, Анастасія Данілаўна Барговіна, Іван Філіпавіч Куль і аперацыйная сястра Аляксандра Пракаповіч. Кансіліум вырашыў тэрмінова апераваць хворую. Аперацыя прайшла добра. «Я заўсёды буду памятаць урачоў, якія выратавалі мне жыццё, — піша Раіса Васільеўна Волчык. — Дарагая рэдакцыя! Прашу апублікаваць маю падзяку ўрачам і сёстрам Сенненскай раённай бальніцы за іх выключна чуючы, цёплыя адносіны, за ўвагу да мяне».

У нашай краіне жыццё чалавека,

здараўе чалавека — перш за ўсё. Штогод дзесяткі тысяч людзей адпачываюць у цудоўных здарўніцах, набіраюцца сіл.

— У студзені мы адпачывалі ў санаторыі «Лётцы», — піша ў рэдакцыю настаўніца Іканскай сярэдняй школы Барысаўскага раёна Ганна Сямёнаўна Гарбунова. — Вельмі добра адпачылі, паправілі сваё здараўе. Я пішу па просьбе некалькіх жанчын — медсястры А. К. Каланіцкай з Мінска, дзяжурнай па вакзалу станцыі Вілейка Е. С. Акулік, жыхаркі Багушэўска А. А. Шлапанавай, хатняй гаспадыні з Петрыкава Е. А. Дзечна. Мы горада дзякуем Камуністычнай партыі і Савецкаму ўраду за клопаты аб савецкай жанчыне. Вялікае дзякуй урачам і ўсяму абслугоўваючаму персаналу за ўвагу, чуласць і сардэчныя адносіны да нас, хворых.

* * *

Бываюць пісьмы і іншага характару, у якіх аўтары з абурэннем гавораць пра абыхавасць, пра безадказнасць да працоўных абавязкаў, няўвагу да чалавека. З вялікай крыўдай піша ў рэдакцыю Людміла Даргевіч з вёскі Крэчаты Івянецкага раёна.

«Ёсць у Івянцы камбінат бытавога абслугоўвання.

Я вырашыла завяць валасы і не ведала, што прынясу шмат клопатаў цырульніку.

У цырульні ішла гульня ў карты: гулялі майстры і наведвальнікі. Майстру яўна не хацелася пакідаць гульню. Ён вырашыў «сумясціць» яе з работай: зробіць ход, затым зноў бярэцца завяць мне валасы. Так ён гуляў, пакуль не закончыў завіўку, — піша Л. Даргевіч.

Гэты выпадак адбыўся ў канцы мінулага года, але мне і сёння непрыемна ўспамінаць пра яго. Я не ведаю прозвішча цырульніка. Хачу сказаць работнікам Івянецкага камбіната бытавога абслугоўвання: нельга, таварышы, так адносіцца да сваіх абавязкаў. Трэба паважаць людзей і берагчы іх час!»

* * *

Мы расказалі толькі пра некалькі пісьмаў з нашай пошты. Тэматыка яе разнастайная: адны пішуць пра сваю работу і работу сваіх таварышаў, другія пра сям'ю, дзяцей, пра асабістае жыццё.

Нямала прыходзіць пісьмаў з рознымі пытаннямі на медыцынскія і бытавыя тэмы. І тут яшчэ раз хочацца напамінаць нашым аўтарам: калі пішаце ў рэдакцыю, абавязкова паведамляйце свой адрас і прозвішча.

Часта бывае, што аўтар пісьма просіць дапамогі. Памагчы можна, але каму — невядома, бо ў пісьме няма адраса і прозвішча. І калі аўтар не атрымлівае адказу на такое пісьмо, то толькі таму, што мы не ведаем куды і каму адказваць.

Чакаем Ваших пісьмаў, сябры!

Мал. М. Гурло

РЫДЛЁЎКА

Зімою ў пустым кутку хлёўчука стаялі без патрэбы дзве рыдлёўкі. Аднаго разу зайшла ў іх размова, як лепш і даўжэй на свеце пражыць. Адна кажа — працуючы, другая — гуляючы. Спрачаліся яны, спрачаліся, ды кожная пры сваёй думцы і засталася.

— Пажывём-пабачым, — рашылі яны, — чыя праўда будзе.

Наступіла вясна, і сонейка сагрэла зямлю. Садоўніку спатрэбілася рыдлёўка, зайшоў ён у хляўчук, і яму ў рукі трапіла тая рыдлёўка, якая хацела пражыць жыццё працуючы. Садоўнік папрацаваў дзень, а вечарам на тое ж самае месца рыдлёўку паставіў. На другі дзень зноў той самай рыдлёўцы працаваць прышлося. І так кожны дзень: адна працавала, а другая без справы стаяла.

Аднойчы садоўнік загадаў сваім дзецям:

— Вазьміце рыдлёўкі і градкі пад кветкі ўскапайце!

Узялі хлопчыкі рыдлёўкі, а Андрэйка зірнуў на сваю рыдлёўку і кажа Міколку:

— Мая рыдлёўка брыдкая нейкая, іржавая, а твая прыгажэйшая — блішчыць уся, давай тваёю напераменку працаваць будзем!

— Ну што ж, давай, — згадзіўся Міколка.

Зноў так атрымалася, што адна працавала, а другая гуляла. Але чым больш працавала першая, тым больш яна прыгажэла, а другая наадварот, пастарэла ад цяжкай хваробы ржы. Неяк зірнула яна на сваю сяброўку і нібы ў люстэрка ўбачыла сама сябе і зразумела, што памылілася. Хацела ўжо і папрацаваць, але было позна. Збіралі піянеры металалом. Андрэйка ўспомніў пра ржавую рыдлёўку і аддаў яе ім.

Міхась ЗАЛЕСКІ

КАРМЛЕННЕ І ДОГЛЯД ДЗІЦЯЦІ Ў 8—9 МЕСЯЦАЎ

Грудное малако — паўнацэнная ежа для маленькага дзіцяці. Грудзмі трэба карміць дзіця да 1—1,5 год. З пяцімесячнага ўзросту аднаго груднога малака для правільнага развіцця і росту дзіцяці недастаткова. У гэты час трэба дзіця прыкормліваць. Прыкорм уводзяць паступова. Для прыкорму не абавязкова прымяняць толькі манныя крупы, больш якаснымі з'яўляюцца кашы камбінаваныя, якія складаюцца з некалькіх відаў круп: грэчкі, аўсяных, ячневых, рысавых. Можна карыстацца гатовымі дзіцячымі сумесямі і кашамі, якія ёсць у продаж. Кашу трэба варыць на вадзе, таму што крупы ў ёй лепш і хутчэй разварваюцца, а потым дадаваць малако.

У рацыён 8—9-месячнага дзіцяці павінны ўваходзіць малочныя прадукты: тварог, кефір, неразведзенае малако, смятанка, малочны кісель. У гэты час дзіцяці неабходна даваць мясныя прадукты ў выглядзе мяснога пюрэ або фаршу, мяснога булёну. Для гэтай мэты бяруцца няжлістыя гатункі ялавічыны, цяляціны, кураціны. Мясны булён даецца дзіцяці з любым пюрэ з гародніны або сухарыкам. У гародніне ёсць вітаміны і неабходныя для росту дзіцяці мінеральныя солі. Стравы з гародніны: булён, пюрэ прыгатаўляюцца з бульбы, свежай капусты, морквы, буракоў і г. д. У стравы з гародніны дада-

ецца яечны жаўток, смятанка, сухарык.

Дзецям неабходна даваць фруктовыя і ягадныя сокі, а таксама жывыя кісялі, кампоты, мусы. Жывыя кісялі прыгатаўляюцца з захаваннем вітамінаў, г. зн. з сырых ягад або фруктаў выціскаюць сок, які не кіпяціцца, а дадаецца ў гатовы астуджаны кісель.

На кожны прыём дзіцяці трэба даваць па 200 грамаў ежы. Усяго за суткі дзіця ў гэтым узросце павінна атрымаць не менш 1 000 грамаў ежы.

Вось прыкладнае меню кармлення дзіцяці ў 8—9 месяцаў.

7 гадзін: грудзі маці.

11 гадзін: каша на малаце з маслам або тварог з дадаваннем смятанкі і 1/3 шклянкі соку або цёрты яблык з цукрам.

15 гадзін: суп пюрэ з гародніны, на мясным булёне з яечным жаўтком або мясным пюрэ і ягадны жывы кісель.

19 гадзін: кефір з сухаром і цукрам або неразведзенае малако з пачэннем, або малочны кісель.

23 гадзіны: грудзі маці.

Рыбін тлушч неабходны дзіцяці, таму што ён засцерагае ад захворвання на рахіт. Рыбін тлушч трэба даваць па чайнай лыжцы 2—3 разы ў дзень. Адымаць ад грудзей лепш зімой, ранняй вясной або ўвосень, таму

Больш 170 дзяцей будаўнікоў г. Гомеля наведваюць дзіцячы сад № 24 па вул. Кірава. Малыя любяць сваю выхавальніцу Эму Мікалаеўну Машынскую.

Фота В. Адарыча.

што летам дзеці лёгка захворваюць на панос, а грудное малако засцерагае ад яго. Для нармальнага росту і развіцця дзіцяці неабходна правільнае выкарыстанне гігіенічных і рэжымна-выхавальных навыкаў. Карміць дзіця трэба толькі ў пэўныя гадзіны. Не рэкамендуецца хутаць дзіця, адзяваць у пакой чапцы на галаву. Тэмпература паветра ў пакоі павінна быць 18°. У зімовы час праветрываць пакой трэба не менш трох разоў у дзень па 10—15 мінут, летам акно павінна быць увесь час адчыненым. Каб халоднае паветра зімой хутка не пранікала ў пакой, неабходна фортку зацягнуць марляй.

Раніцай і ўвечары дзіця трэба мыць вадой хатняй тэмпературы і выціраць мяккім, чыстым ручніком. Вушы і нос прачышчаць ватным жгуцікам, змочаным кіпячонай вадой, алеем або рыбіным тлушчам. Калі дзі-

цяці цяжка дыхаць праз нос, таму што там скапіліся скарыначкі і слізь, неабходна ўпусціць туды некалькі кропель груднога малака або алею. Купаць дзіця неабходна праз дзень, працягласць ванны 5—7 мінут.

Гуляць з дзіцем на вуліцы пажадана штодзённа не менш двух разоў у дзень па 1,5—2 гадзіны. Твар на прагулцы закрываць не трэба. Нельга даваць дзіцяці соску ў час прагулкі.

Не трэба хутаць дзіця дома і ў час прагулак, апранаць трэба так, каб яно магло свабодна рухаць канечнасцямі. На час прагулкі дзіцяці ў 8—9 месяцаў адзяваюць паліто, на галаву цёплую шапачку, а ногі закручваюць у коўдру. Трэба сачыць за тым, каб дзіця ў час прагулкі не мёрзла і не пацела.

Р. ВОЛЬСКАЯ,
дзіцячы ўрач.

В Я С Н У Ш К І

Пра вяснушкі ў часопісе ўжо змяшчаліся парады. Але з надыходам вясны ў рэдакцыю зноў звяртаюцца чытачкі і просяць дапамагчы ім знішчыць вяснушкі. Прапануем яшчэ некалькі парад. Паспрабуйце, магчыма яны вам дапамогуць.

Вяснушкі ў людзей, якія схільны да іх, выступаюць асабліва рэзка ў вясенне-летні час. Вяснушкі нельга аднесці да ліку сур'ёзных знешніх дэфектаў, а тым больш брыдкасці, асабліва калі яны не вельмі цёмнай афарбоўкі і не вельмі густыя. Але многім вяснушкі не падабаюцца, здаюцца непрыгожымі.

У такіх выпадках рэкамендуецца ўжо з сакавіка ў парадку прафілактыкі накладваць на твар крэм «Маладоць», «Метамарфоза», «Крэм ад загару», «Сігулда», «Чырвоны мак», або «Магнолія» і злёгка прыпудрываць твар пудрай «Курортная».

Вяснушкі можна знішчыць або, ва ўсякім выпадку, зрабіць іх малапрыкметнымі. Гэтам дапамагае абціранне твару (некалькі разоў у дзень) перакісам вадароду, свежым агурочным або лімонным сокам. Карысна праціраць вяснушкі сумессю лімоннага соку і гарэлкі (у роўных частках), а таксама настоем хрэну на слабым воцце з далейшым змазваннем твару тлустым крэмам.

Карыстанне крэмамі «Метамарфоза», «Чыстацел» і «Вясенні» не рэкамендуецца цяжарным, а таксама кормячым маці, таму што ў гэтых крэмах ёсць ртуть.

Карысна мыцца бярозавым сокам і настоем лісцяў птарушкі, залітых на суткі хат-

няй вадой, а таксама змазванне агурочным крэмам.

Калі вяснушак нямнога, дастаткова праціраць твар раніцай і ўвечары сокам рэчатой цыбулі або воцатам. Заслугоўвае ўвагі і старадаўні народны сродак—мыццё твару кіслым малаком.

Рэкамендаваны агурочны крэм робіцца так. Нацёрці на тарцы некалькі свежых агуркоў, не абіраючы іх. Узяць грамаў 250—300 нацёртых агуркоў і заліць іх такой жа (па вазе) колькасцю расліннага масла і перамяшаць. Посуд з атрыманай масай апускаюць да краёў у вялікі посуд, напоўнены пяском, ставяць на агонь і нагрваюць не даводзячы да кіпення. Масу ўвесь час памешваюць. Заўважышы, што яна згушчаецца, трэба зняць посуд з агню і працёрці састаў праз валасяное сита. Затым дадаць у яго нацёртых агуркоў, каб ён крыху разрэдзіўся, і зноў паставіць на агонь, нагрываць да згушчэння і праціраць. Дадаваць такім чынам нацёртыя агуркі трэба 5—6 разоў. Утвораны далікатны белы крэм захоўваць у шклянёным слоіку ў халодным месцы, таму што ён псуецца.

Ужываць крэм трэба да мыцця раніцай і на ноч.

Невялікую колькасць крэму расціраюць паміж далонямі, абціраюць ім твар, пакідаюць мінут на 10—15, затым мыюцца вадой без мыла.

КАЛІ СВОЕЧАСОВА ПР

(3 запісак

акушэр

Кандыдат медыцынскіх

навук І.

ГЭТА быў цяжкі выпадак у маёй практыцы. І не таму, што дыягназ здаваўся няпэўным або лячэнне не давала эфекту.

Цяжкасць заключалася ў іншым—у характары пацыента. Лёгкадумны гэта быў характар з нашага ўрачэбнага пункту гледжання. Ва ўсім астатнім Зінаіда Фёдаруна была сур'ёзным, дысцыплінаваным чалавекам—ды і яе прафесія настаўніка патрабавала гэтага. Але да свайго здароўя яна адносілася са злачыннай нядбайнасцю.

Зінаіда Фёдаруна ўпершыню звярнулася да мяне, каб высветліць, ці не цяжарная яна. Паколькі тэрмін быў вельмі малы, я вырашыў правесці, ці няма выдзяленняў з саскоў—адна з ранніх прыкмет цяжарнасці. Пры аглядзе левай малочнай залозы выявіўся не спаяны са скурай вузельчык велічыней з невялікай арэх.

— Вы звярталі на гэта ўвагу?—запытаў я пацыентку.

— Так, яшчэ год-паўтара назад заўважыла. Але гэта мяне не турбуе, не баліць.

— Не гэта важна,—сказаў я.—Такі нявінны на першы погляд вузельчык можа развіцца ў небяспечную пухліну. Я дам вам зараз накіраванне ў анкалагічны інстытут, вас там абследаюць...

Не паспеў я дагаварыць, як жанчына замахала абедзвюма рукамі:

— Не зараз, доктар! У мяне пучэўка на Паўднёвы бераг Крыма. Праз тыдзень трэба выязджаць.

Я пачаў тлумачыць Зінаідзе Фёдаруна, што сонечнае абпраменьванне садзейнічае росту такіх пухлін і што зараз ёй не час ехаць на поўдзень.

Аднак пераканаць пацыентку было немагчыма.

Адзінае, чаго мне ўдалося дабіцца,—узяць з Зінаіды Фёдаруны слова, што яна не будзе злоўжываць сонечнымі ваннамі і прыйдзе за накіраваннем у анкалагічны інстытут для стараннага абследавання ў першыя ж дні пасля адпачынку.

Але прайшоў месяц, другі, а пацыентка не паказвалася. Я папрасіў сястру знайсці яе картку і паслаць паштоўку з запрашэннем у паліклініку. Тыдзень мінаў за тыднем, а Зінаіда Фёдаруна не паяўлялася. Другая паштоўка вярнулася з надпісам—«адрасат выбыў».

Пасля доўгіх пошукаў хворая, якая пераехала на іншую кватэру, была нарэшце знойдзена. Аднак і на гэтым справе не скончылася. У адказ на наша двухразовае выкліканне прыйшоў у паліклініку муж Зінаіды Фёдаруны.

— У жонкі што-небудзь вельмі сур'ёзнае? Рак? Гэта безнадзейна?—запытаў ён, трываючы ўглядаючыся мне ў вочы.

— Супакойцеся,—сказаў я.—Пакуль нічога безнадзейнага няма. А чаму ж яна не прыйшла сама?

— Не хоча класціся ў бальніцу.

— Тады прыдзеца ўзяць вас у саюзнікі супраць вашай жонкі,—пажартаваў я.—Мы павінны разам прымуціць яе лячыцца.

І я раскажаў яму пра тое, што такое перадракавы захворванні і як з імі змагацца...

Хоць прычыны ўзнікнення рака да гэтага часу яшчэ дакладна не ўстаноўлены, але шырокія навуковыя даследаванні, якія асабліва энергічна праводзяцца ў нашай краіне, амаль ушчыльную наблізілі нас да вырашэння гэтай праблемы. Штодзённыя назіранні за хворымі, а таксама шматлікія доследы на жывёлах паказалі, што рак узнікае не адразу, што яму папярэднічае рад розных хранічна працякаючых захворванняў, якія садзейнічаюць утварэнню злаякаснай пухліны. Гэтыя паталагічныя працэсы атрымалі назву перадракавых захворванняў. Трэба сказаць, што падобныя захворванні далёка не заўсёды прыводзяць да рака і нельга загадзя прадбачыць, ці адбудзецца гэтае пераўтварэнне і калі.

Канец у гэтай гісторыі добры: пацыентка была накіравана ў анкалагічны інстытут, дзе яе старанна абследавалі і правялі поўны курс лячэння. І вось яна, зусім здаровая, стаіць перада мной...

ЗА ПРЫЙШЛІ ДА ЎРАЧА...

анісак
акущэра-гінеколага)
навуц І. М. ЛЯНДРЭС

У прадухіленні рака і яго раннім распазнанні вялікую ролю адыгрываюць прафілактычныя медыцынскія агляды жанчын, якія праводзяцца на прадпрыемствах, ва ўстановах, жаночых кансультацыях, паліклініках і на пунктах аховы здароўя.

За апошнія гады ў Савецкім Саюзе агледжаны мільёны жанчын; гэта дазволіла своєчасова выявіць перадракавыя захворванні і знізіць колькасць хворых з запушчанымі формамі рака.

Статыстычныя даныя паказваюць, што жанчыны захворваюць на рак часцей, чым мужчыны, — пераважна за кошт паражэння ў іх палавых органаў. Якія ж захворванні жаночых палавых органаў трэба аднесці да перадракавых, якімі прыкметамі яны характарызуюцца і што трэба рабіць, каб прадухіліць іх пераход у злаякасныя пухліны?

Па-першае, трэба расказаць аб эрозіі шыйкі маткі.

Прычыны, якія выклікаюць эрозію, разнастайныя. Перш за ўсё — гэта запаленчыя захворванні жаночых палавых органаў. Звычайна яны суправаджаюцца выдзяленнямі (белямі), у сувязі з чым паверхневыя слаі слізистай абалонкі разрыхляюцца, злучваюцца і пакрываюцца бляхамі.

Прычынай эрозіі таксама можа быць і траўма шыйкі маткі, якая ўзнікае часам пры абортх або родах. Часта эрозія бывае вынікам узмоцненых выдзяленняў (беляў), выкліканых парушэннем кровазвароту ў матцы і малым тазе. Падобныя парушэнні звязаны з загібам маткі.

Калі ўрач жаночай кансультацыі сказаў Алёне І., што ў яе ўтварылася запаленне слізистай абалонкі шыйкі маткі — эндацэрвіцыт, яна не надала гэтаму значэння. Пачатае было лячэнне хутка закінута.

Нарэшце часовая затрымка менструацый прымусіла маладую жанчыну зноў звярнуцца ў жаночую кансультацыю. Пры аглядзе ў яе была выяўлена эрозія на шыйцы маткі. Некаторы час Алёна лячылася, але зноў не давала курсу лячэння да канца.

Прышла яна ў кансультацыю праз тры гады. Цяпер ужо ўрач пераконваў яе ў неабходнасці шпіталізацыі. Сімптомы вельмі трывожныя: пачалі паяўляцца крывяністыя выдзяленні пасля апажывлення кішэчніка, палавых зносінаў або похвоннага спрынявання.

— Легчы ў бальніцу? Не, ні завашта!

І зноў амаль на год Алёна знікае з поля зроку ўрача. А хвароба прадаўжалася разбураць паражаны орган.

І вось Алёна І. у маім кабінёце. Яе пачалі не на жарт турбаваць крывяністыя выдзяленні, якія ўвесь час узмацняліся. На жаль, цяпер нават без спецыяльнага даследавання дыягназ не выклікаў сумнення. Анкалаг пацвердзіў мае меркаванні: у Алёны аказаўся рак шыйкі маткі. На гэты раз ёй давялося ўжо безагаворачна легчы ў клініку. Там ёй была зроблена сур'ёзная аперацыя: выразаны матка і яе прыдаткі, праведзен курс прамянёвай тэрапіі.

Удалося пазбегнуць смяротнага выніку. Невялікае прамааруджанне — і было б позна ўжо.

Да перадракавага стану адносяцца і залозістыя паліпы шыйкі маткі — разрастанне слізистай абалонкі. Паліпы звычайна не суправаджаюцца болямі, таму жанчыны часта на доўга адкладваюць іх выдаленне. Я мог бы прывесці нямала прыкладаў, калі ў выніку такога прамааруджання хворым даводзілася рабіць больш сур'ёзныя аперацыі, звязаныя з рызыкай для жыцця.

Развіццю рака цела маткі папярэднічаюць некаторыя захворванні. Да іх трэба аднесці разрастанні слізистай абалонкі, якая пакрывае ўнутраную паверхню поласці маткі.

Моцнае разрастанне слізистай абалонкі маткі выяўляецца перш за ўсё ў паяўленні крывяністых выдзяленняў або «мазні». Некаторыя пажылыя жанчыны, выявіўшы ў сябе гэтыя прыкметы, лічаць іх вестуном «амаладжэння» і захоўваюць поўны спакой.

Так думала і 52-гадовая Ганна Мікалаеўна Ф., калі

Выдатніца 5-га курса
Мінскага медыцынскага
інстытута Тацяна Мароз-
кіна з захапленнем зай-
маецца ў навуковым сту-
дэнцкім гуртку пры ка-
федры агульнай хіміі,
якую ўзначальвае да-
цэнт Вадзім Аляксандра-
віч Бандарын.

Увесь свой вольны час
Тацяна знаходзіцца ў хі-
мічнай лабараторыі, дзе
яна праводзіць навуко-
выя даследаванні жыцця-
дзейнасці ракавых кле-
так.

Фота А. Мызнікава.

праз шэсць гадоў пасля спынення менструацый у яе пачаліся кровацячэнні. Яны паяўляліся раз у 1—2 месяцы пасля цяжкай фізічнай нагрукі.

На шчасце, неўзабаве ў медыцынскім пункце друкарні, дзе працавала Ганна Мікалаеўна, пачаўся чарговы прафілактычны агляд. Жанчыне давялося паказацца гінеколагу. Выявіўшы ў яе нязначны паліп на шыйцы маткі, урач прапанаваў выскабаванне поласці маткі.

Ганна Мікалаеўна пляснула рукамі:

— Ды гэта ж усё роўна што аборт?

— Аперацыя адна і тая ж, — адказаў урач, — але мэты зусім розныя.

Але жанчына і слухаць не хацела.

— Што ж, калі вы сумняецеся ў правільнасці маёй рэкамендацыі, — сказаў гінеколаг, — парайцеся з іншым спецыялістам.

Так Ганна Мікалаеўна паявілася ў мяне ў кабінёце. Старанна распытаўшы і даследаваўшы хворую, я цалкам згадзіўся з думкай урача, які праводзіў прафілактычны агляд.

Урачы жаночай кансультацыі і анкалагі звычайна працягваюць назіранне за такімі хворымі і пасля выскабавання, таму што гэтае захворванне адносіцца таксама да перадракавых. Пасля аперацыі я яшчэ некалькі разоў бачыў Ганну Мікалаеўну на прыёме.

— Калі я павяла ў бальніцу, — прызналася яна, — убачыла іншых такіх жа хворых, пагаварыла з імі, я зразумела, што трэба ўвесь час знаходзіцца пад назіраннем гінеколага.

Вось і ўся гісторыя. Зараз Ганна Мікалаеўна зусім вылечылася. Уперадзе ў яе яшчэ доўгае, шчаслівае жыццё. А калі ўжо яна зразумела значэнне прафілактыкі, то трэба спадзявацца, што і здароўе яе не пакіне.

Эфектыўнасць лячэння перадракавых і ракавых захворванняў залежыць і ад псіхічнага стану хворых.

Вопыт паказвае, што хворыя, якія бадзёра і ўпэўнена глядзяць у заўтрашні дзень, вераць у сваё вылячэнне, вылечваюцца хутчэй і эфектыўней. Тыя ж, хто настроен песімістычна, падаўлена, каго ахапляюць змрочныя думкі, паддаюцца лячэнню значна цяжэй.

Важна памятаць адно: рак вылечваецца. Усё залежыць ад таго, наколькі своєчасова распазнаны рак або перадракавы стан, наколькі своєчасова пачата лячэнне. І ў гэтым першы памочнік урача — сама жанчына. Жанчына павінна па заслугах ацаніць значэнне прафілактыкі і выкарыстаць багатыя магчымасці, якія дае ім наша сістэма медыцынскага абслугоўвання.

Калі ўрач і пацыент своєчасова і дружна выступаць у паход супраць хваробы, жыццё і здароўе перамогуць!

(Часопіс «Здаровье»).

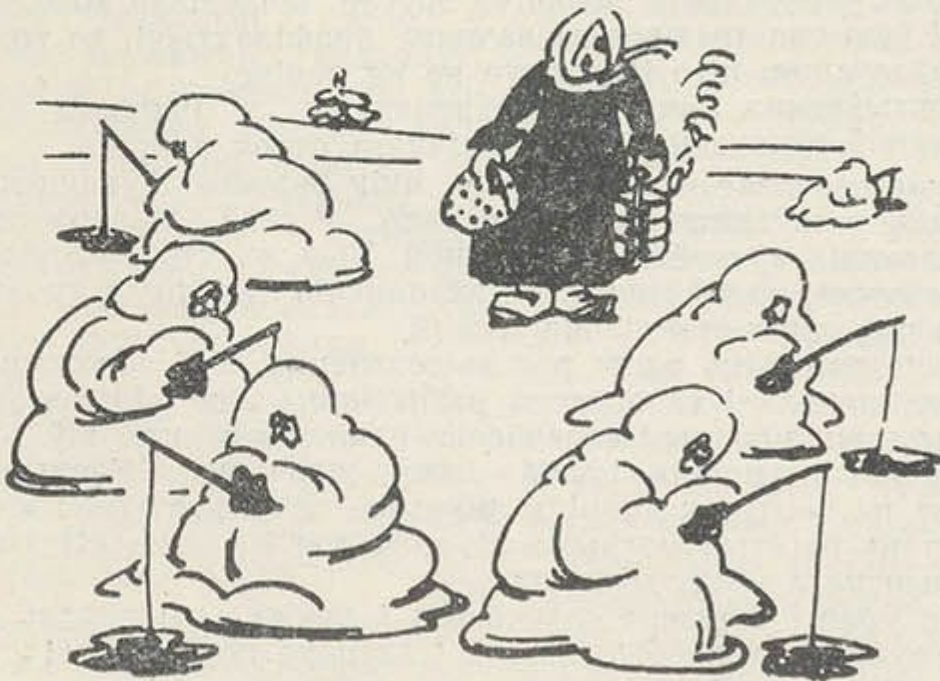
Пакруці джанаў

Сказалі надвечоркам Асі
Прыбраць пасля заняткаў у класе.
— Навошта гэта мне халтура!
Хай прыбіраюць Ніна з Нюрай...
Не для мяне такая праца:
Мне трэба музыкай займацца!
І з грукатам закрыла дзверы —
Ну, проста злосці не стае! —
Назаўтра ў школе піянеры
Пазвалі на савет яе.
Саромілі, крытыкавалі,
У «Вожыку» нат' напісалі:
«Ёсць беларучка ў шостым класе,
І зваць яе Патупчык Ася».
Зусім пакрыўдзілася лында,
Не знесла й маці Асі крыўды:
Ураз з'явілася у клас,
Крычыць: «Я разнясу ўсіх вас!»
Мая музычная дзяўчынка
Не ўзіме дома й саламінкі!
А тут падлогу трэба мыць:
Дзе ж логікі, скажыце, ніцці!»
...Нам зразумелы Асі штучкі:
З яе рыхтуюць беларучку.

Васіль МАЕЎСКИ

У СМЕШКІ...

Малюнкi В. Пятрова

«Федзя, агу!»

Кансультацыя юрыста

ЯКІМІ ЛЬГОТАМІ КАРЫСТАЮЦА ЦЯЖАРНЫЯ ЖАНЧЫНЫ І КОРМЯЧЫЯ МАЦІ

Кормячыя маці і цяжарныя жанчыны (пачынаючы з 4-х месяцаў цяжарнасці) вызваляюцца ад звышурочнай работы, ад работы ў начной змене; цяжарная жанчына, калі гэтага патрабуе стан яе здароўя, пераводзіцца на больш лёгкую работу з захаваннем за ёй ранейшай зароботнай платы з разліку апошніх шасці месяцаў работы.

Жанчынам — кормячым маці, апрача агульнага абедзеннага перапынку, прадастаўляюцца дадатковыя перапынкі для кармлення дзіцяці на ўвесь перыяд кармлення. Гэтыя перапынкі павінны быць не радзей чым праз тры з палавінай гадзіны, працягласцю не менш 30 мінут.

ЯКІ ВОДПУСК МАЮЦЬ ПРАВА АТРЫМАЦЬ ЦЯЖАРНЫЯ ЖАНЧЫНЫ ДА І ПАСЛЯ РОДАЎ

Цяжарным жанчынам — работніцам і служачым даецца водпуск па цяжарнасці і родах, роўны 112 календарным дням (з іх 56 дзён да родаў і 56 дзён пасля родаў). У выпадку ненармальных родаў або нараджэння дваіх або траіх дзяцей водпуск пасля родаў павялічваецца яшчэ на 14 дзён (г. зн. усяго 70 календарных дзён). Пасляродавы водпуск пачынаецца з дня нараджэння дзіцяці незалежна ад таго, ці нарадзіла жанчына ў час дародавага водпуску або пасля яго заканчэння. Калі па тых ці іншых прычынах у жанчыны, якая знаходзіцца ў дэкрэтным водпуску, роды надышлі пазней, чым праз 56 календарных дзён, дародавы водпуск працягваецца да моманту родаў, пасляродавы водпуск у гэтым выпадку не скарачаецца. Дэкрэтны водпуск (дародавы і пасляродавы) афармляецца бюлетэнем.

ЯК АПЛАЧВАЕЦА ЖАНЧЫНАМ ДЭКРЭТНЫ ВОДПУСК

Жанчыны — работніцы і служачыя, у тым ліку і тыя, якія не з'яўляюцца членамі прафсаюза, маюць права на

дапамогу па цяжарнасці і родах незалежна ад стажу работы.

1) У размеры поўнага заробтку за ўвесь перыяд водпуску атрымліваюць: а) работніцы і служачыя, якія маюць агульны стаж работы не менш 3 год, у тым ліку не менш 2 год бесперапыннай работы на даным прадпрыемстве або ва ўстанове; б) работніцы і служачыя, якія дасягнулі 18 год і прапрацавалі на даным прадпрыемстве або ва ўстанове не менш 1 года; в) былыя партызанкі, інваліды Айчыннай вайны; г) ордэнаносцы; д) жанчыны-наватары або перадавікі вытворчасці пры наяўнасці агульнага стажу работы не менш 1 года.

2) У размеры $\frac{3}{4}$ заробтку за першыя 20 календарных дзён водпуску, а за астатні час водпуску ў размеры поўнага заробтку: а) работніцы і служачыя, што прапрацавалі бесперапынна на даным прадпрыемстве не менш 2 гадоў, але не маюць агульнага трохгадовага стажу; б) работніцы і служачыя, што не дасягнулі 18 гадоў і не маюць гадовага стажу работы.

3) У размеры $\frac{2}{3}$ заробтку за першыя 20 календарных дзён водпуску, а за астатні час водпуску ў размеры поўнага заробтку дапамога выдаецца: жанчынам, якія прапрацавалі бесперапынна на даным прадпрыемстве або ва ўстанове ад 1 да 2 гадоў. У размеры $\frac{2}{3}$ заробтку за ўвесь час водпуску дапамогу выдаюць жанчынам, што прапрацавалі на даным прадпрыемстве менш года.

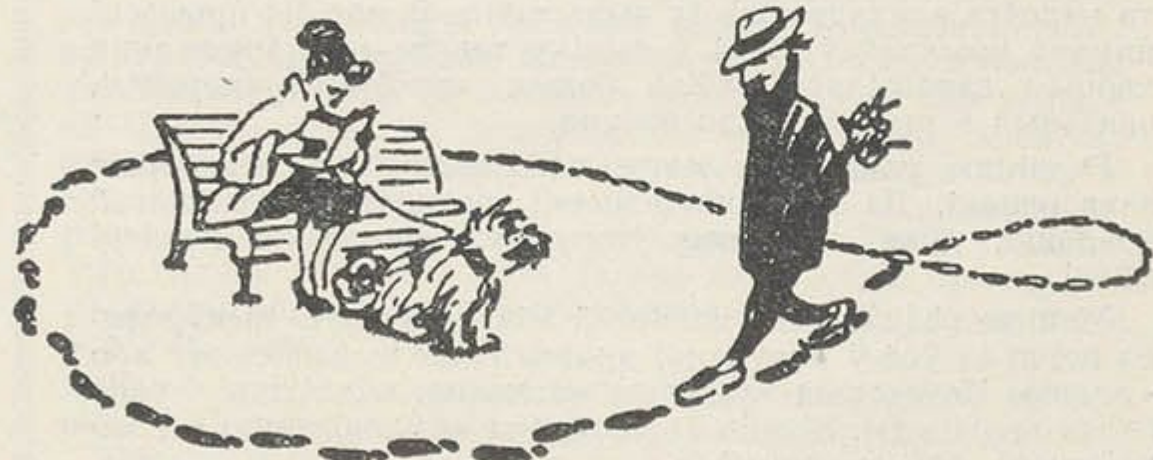
Работніцам і служачым — не членам прафсаюза — дапамога па цяжарнасці і родах выдаецца ў размеры $\frac{2}{3}$ заробтку.

Жанчына мае права, па жаданню, атрымаць пасля заканчэння водпуску па цяжарнасці і родах свой чарговы адпачынак, а таксама звыш таго дадатковы водпуск на тэрмін да трох месяцаў без захавання зароботнай платы.

ЯК АПЛАЧВАЕЦА ДЭКРЭТНЫ ВОДПУСК КАЛГАСНІЦАМ

Згодна з Прыкладным статутам сельскагаспадарчай арцелі, жанчыны-сялянкі, якія працуюць у калгасе, карыстаюцца водпускам па цяжарнасці і родах на 1 месяц да родаў і 1 месяц пасля родаў. За гэтыя 2 месяцы калгас выплачвае жанчыне заробтак у палавінным размеры сярэдняй выпрацоўкі ёю працадзён за апошні год.

А. ЗУБАР

Нерашучы.

СУП РЫБНЫ

У рыбны булён кладуць нарэзаную кубікамі бульбу, пятарушку, цыбулю і вараць 15—20 минут, затым дадаюць кавалачкі рыбы, соль, перац, лаўровы ліст і кіпяцяць да гатоўнасці рыбы. Пры падачы дадаюць сметанковае масла, нарэзаных кружжамі памідоры і зяленіва.

СУП МАЛОЧНЫ З ГЕРКУЛЕСАМ

300 г малака, 100 г вады, 40—50 г геркулесу, чайная лыжка сметанковага масла, соль, цукар.

У вар засыпаюць аўсяныя камякі і вараць на працягу 20—25 минут. Затым даліваюць малака, даюць закіпець, дадаюць сметанковае масла, соль, цукар.

Суп малочны з аўсянымі камякамі можна падаць як салодкую страву з джэмам, варэннем.

ТУШОНАЯ ПЯЧОНКА

На адну порцыю бярэцца: 150 г пячонкі, сталовая лыжка тлушчу, пшанічнай мукі, 2 лыжкі смятаны, соль, перац.

Пячонку (цялячую або свіную) наразаюць прадаўгаватымі кавалачкамі, пасыпаюць соллю, перцам, абкачваюць у муцэ і абсмажваюць у сатэйніку на разагрэтым тлушчы. Затым заліваюць гарачай вадой або булёнам, дадаюць пахучыя карэнні і тушаць прыблізна 15—20 минут. Дадаюць смятану, выкладаюць у глыбокае блюда.

Падаюць з бульбяным пюрэ і салатай са свежай гародніны.

ТРАСКА АДВАРНАЯ З МАСЛАМ І ЯЙКАМІ

800 г траскі (без галавы і ачышчанай), адвар: 200 г гародніны без капусты, 2 цыбуліны, 1—2 лаўровыя лісты, 4—5 гарошын пахучага перцу, соль, 40 г масла, 2—3 яйкі.

Прыгатаваць адвар з ачышчанай гародніны, прыпраў і вады. Працадзіць, пасаліць, уліць у рыбны кацялок. Траску ачысціць ад лускі, зрэзаць брушчыну. Прамыць, пасаліць (можна папырскаць воцатам), пакласці ў кацялок з гарачым адварам (адвар павінен прыкрыць рыбу). Варыць на вельмі слабым агні

Жулінарыя

каля 25 минут. Яйкі вымыць, зварыць, астудзіць у халоднай вадзе, пачысціць, пасячы. Распусціць масла. Калі рыба будзе гатова, асцярожна дастаць, пакласці на блюда. Пасыпаць насечанымі яйкамі, пятарушкай, паліць маслам. Можна падаць таксама з адварной бульбай і соусамі: таматным, грыбным, з хрэнам.

ШЫНКА, ЗАПЕЧАНАЯ У ЦЕСЦЕ, З ГАРНІРАМ

Шынкi 5 кг, мукі жытняй 2 кг, вады для замешвання цеста 0,8 кг.

Салёную шынку абмыць у вадзе, пакласці ў посуд, заліць халоднай вадой на 10—12 гадзін, пасля чаго ваду зліць і зноў заліць вадой на 2 гадзіны.

З жытняй мукі замесціць на халоднай вадзе густое цеста. Шынку пакласці ў глыбокую бляху і абмазаць яе з усіх бакоў цестам, пасля чаго паставіць у духавую печ. Запекці на працягу 4—6 гадзін.

Гатоўнасць шынкi вызначыць шляхам праколвання яе відэльцам.

З гатовай шынкi зняць цеста не раней чым праз 8—10 гадзін. Астуджаную шынку нарэзаць на порцыі і падаваць з агуркамі, памідорамі або зялёным гарошкам; асобна падаць хрэн з воцатам.

РАГУ З ЦЯЛЯЦІНЫ

На адну порцыю бярэцца 150 г цяляціны, 1 чайн. лыжка тлушчу, пшанічная мука, цыбуліна, стал. лыжка тамата-пюрэ, смятана, соль, перац, лаўровы ліст.

Цяляціну (грудзіну, карэйку або плечавую частку) дзеліць на парцыённыя кавалачкі з костачкай (апрача трубчатых касцей) і абсмажваюць на разагрэтым тлушчы. Перакладваюць у сатэйнік, заліваюць адварам з патэльні, дадаюць пахучыя карэнні (цыбулю, пятарушку, моркву), спецыі, тамат-пюрэ і тушаць. Дадаюць падсмажаную пшанічную муку і працягваюць тушэнне да гатоўнасці, дадаюць смятану. Выкладаюць у глыбокае блюда і падаюць з адварной бульбай, адварной і тушанай гароднінай, адварным рысам, макаронамі.

Гэтак жа прыгатаўляюць

рагу з бараніны і свініны. У рагу з бараніны і свініны смятану не дадаюць.

КМЕННЫЯ СЫРКІ

1 кг тварагу, 100 г смятаны, соль, кмен.

Тварог прапускаюць праз мясарубку, дадаюць смятану, соль, кмен і перамешваюць. Затым робяць конусападобныя сыркі вагой 100 г, кладуць на драўляную дошчачку, пакрываюць пергаментнай паперай. Калі сыркі накрываюцца празрыстым слоём плесні, паперу здымаюць і даюць ім абсохнуць. Падаюць як гастронамічны прадукт да бутэрбродаў. Для захавання сыркоў на больш доўгія тэрміны іх высушваюць і перад ужываннем націраюць на тарцы.

БУЛЬБА

У ТАМАТНЫМ СОУСЕ

250 г бульбы, 75 г таматнага соуса, соль, зяленіва.

Бульбу адварваюць, ачышчаюць і наразаюць кавалачкамі. Нарэзаных кавалачкі бульбы кладуць у таматны соус, злёжку перамешваюць і крыху нагрываюць, укладваюць у глыбокі посуд і падаюць на снеданне і на вячэру з бутэрбродам або ў выглядзе гарніру да мясных страў.

ТРОХКОЛЕРНЫ КЕКС

1 шклянка цукру 125 г сметанковага масла (маргарыну), 1/2 шклянкі малака, 3 яйкі, нацёртая з аднаго лімона цэдра, дробачка соды, 2 поўныя шклянкі мукі, 2—3 ст. лыжкі какавы або кавы.

Расціраць жаўткі з цукрам да таго часу, пакуль цукар не будзе адчувацца; дадаць масла (маргарын), працягваючы расціраць сумесь, затым пакрыху дадаць малака, соду, лімонную цэдру, муку. Палавіну гэтай сумесі трэба пакласці ў добра змазаную форму для кекса, а другую палавіну змяшаць з 2—3 ст. лыжкамі какавы (кавы) і пакласці наверх першай.

Пячэцца на сярэднім агні. Калі кекс амаль гатовы, яго вымаюць і заліваюць бялкамі з трох яек, збітымі ў пену з невялікай колькасцю цукру. Разраўноўваюць нажом і зноў ставяць

на 10 минут у духавую печ, даючы магчымасць бялкам зацвярдзець. Нарэзаных лустачкі кекса маюць праслойку трох колераў.

Гэты кекс можна прыгатаваць і аднаколерным, паклаўшы замест какавы ў другую палавіну цеста жменьню нарэзаных арэхаў або 50 г разынак.

РАССЫПЧАТАЕ ПЯЧЭННЕ

250 г цукру, 1 ст. лыжка мёду, сок ад 1/2 лімона, 250 г нарэзаных кавалачкамі арэхаў, 250 г мукі.

На слабы агонь ставіцца кацялок з мёдам, цукрам, лімонным сокам і арэхамі, якія павінны крыху пакіпець; пасля таго, як сумесь астыне, дадаецца мука.

Раскачваецца тоўсты пласт і разразаецца на квадраты. Пячэцца ў гарачай духавой печы на шырокай блясе, змазанай маслам.

БІСКВІТЫ НА ШМАЛЬЦЫ

250 г шмальцу, 250 г цукру, 4 яйкі, 4 чайныя лыжкі алею, на кончыку нажа сода, разведзеная ў гарэлцы, ванільны цукар, мукі колькі пойдзе.

Шмалец расціраецца з цукрам, дадаюцца па аднаму яйкі, алей, сода, разведзеная ў гарэлцы, ванільны цукар, мукі колькі пойдзе.

Прыгатаўляецца добра вымешанае цеста, раскачваецца пластом, які наразаецца шклянкай або любой іншай формачкай. Бісквіты кладуць на бляху і ставяць пячы.

Гаспадыні раіць

ТОРТ БІСКВІТНЫ

У адну бляшанку згушчонага малака дадаць 2—3 яйкі, мукі паўтары-дзве шклянкі разам з 1/2 чайнай лыжкі соды. Размяшаць. Дадаць 2 ст. лыжкі топленага масла і сок з паўлімона, можна лімонную кіслату. Торт добра выпякаецца ў «Цудзе». Гатовы торт (халодны) разрэзаць і змазаць любым крэмам або збітай смятанкай.

ПІРАЖКІ

Маючы пачак пельменяў, можна прыгатаваць піражкі. Цеста звычайнае дрожджавое, не густое.

У кавалачак цеста загортаваць адзін пельмень і смажыць у алеі або якім іншым масле.

А. ДРОБЫШАВА

г. Рыга.

Карысныя парады

Пах нафталіну цяжка знішчаецца. Рэч, якая ляжыць у нафталіне, трэба пачысціць шчоткай, асабліва ў складках і кішэнях. Пасля гэтага павесіць яе ў цёплым месцы — ля батарэі цэнтральнага ацяплення, ля печы і да т. п., а затым праветрыць на свежым паветры. (Да футраў гэтага парада не адносіцца.)

Хутчэй за ўсё цырата прарываецца ў тых месцах, дзе яна агінае рагі стала. Каб прадухіліць гэта, рэкамендуецца на адпаведных месцах цыраты з адваротнага боку наклеіць кавалкі матэрыі або лейкапластыру.

Для склейвання матэрыі і накладвання лат на розныя тканіны ў продажу ёсць клей БФ-6. Склееныя ім рэчы можна мыць.

Чад у памяшканні хутка праходзіць, калі, адкрыўшы комін, уліць у печ нашатырнага спірту і хутка закрыць топку.

Каб крыху расшырыць цесныя скураныя пальчаткі, іх трэба на некалькі гадзін загарнуць у вільготны шматок, затым надзець на рукі і ў такім выглядзе даць прасохнуць.

На першай старонцы вкладки: Сяброўкі віншуюць даярку Я. Градавец (у цэнтры) з вылучэннем яе кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР. (Нарыс пра яе чытайце на другой старонцы).

Фота П. Нікіціна.

На чацвёртай старонцы — малюнак В. Зелянова «Канёгарбунок».

Велюравы капляюць, які страціў выгляд, можна асвятляць, пачысціўшы яго шчоткай па ворсу над парай.

Пакамечаная шарсцяная адзежа не заўсёды прасуецца. Часцей за ўсё яна добра выпрамяляецца, калі павесіць яе на вешалцы над міскай або іншым посудам з гарачай вадой, ад якой падымаецца пара.

Як адрамантаваць мужчынскі пінжак

У пінжаку часцей за ўсё зношваюцца краі кішэняў, рукавоў і рукавы на локцях. Пацёртых краёў не трэба цыраваць або абкідаць, таму што гэта непрыгожа і нямоцна, лепш за ўсё падшыць край прамой палоскай. Спачатку трэба адпараць ад рукава падкладку, вычысціць і выпрасаваць. Потым адрэзаць рукаў уздоўж працёртага згібу. Адрэзаны кавалак тканіны зноў прышыць, стараючыся каб працёртыя месцы прышліся па сярэдзіне шва. Калі тканіна ў палоску, трэба сачыць за тым, каб палоскі супалі. Штоў трэба разгладзіць на абодва бакі. Толькі цяпер можна сшыць рукавы па краях і падагнуць знізу. Ніз рукава падгінаюць так, каб рукаў меў выгляд спецыяльна падшытага вузкаяй палоскай. Трэба яшчэ наставіць падкладку рукава, і работа закончана. Калі работу выканаць акуратна, рамонт будзе непрыкметны.

ПРАПААНУЕМ ВАМ...

Здавалася б, што ўсе заняткі, звязаныя з хатняй гаспадаркай, лёгка, таму што любая жанчына можа іх выканаць. Аднак утрыманне кватэры ў належным парадку, прыгатаванне ежы і неабходнасць перыядычнага прыбірання — усё гэта часта патрабуе велізарных намаганняў, асабліва тады, калі гаспадыня працуе.

Калі вы сплануеце работы па хатняй гаспадарцы, пачынаючы са звычайных, штодзённых, дробных аж да больш складаных, то вам будзе лягчэй «перамагчы быць».

Гэтыя каштоўныя парады мы ўзялі з дапаможніка польскай гаспадыні «Лексікон хатняй гаспадаркі».

Вось як будуе свой тыднёвы распарадак польскія жанчыны.

Заняткі, якія паўтараюцца штодзённа, а іменна: прыбіранне, гатаванне ежы — гэта толькі частка хатніх спраў. Ёсць яшчэ і іншыя — парадак у шафах і буфетах, мыццё дробных рэчаў, прасаванне, рамантаванне адзення.

Калі гэтыя работы прыходзіцца выконваць усе адразу, яны стамляюць гаспадыню, парушаюць распарадак дня і патрабуюць вялікага напружання. Калі ж іх размеркаваць раўнамерна, то на гэта дастаткова будзе патраціць адну або дзве гадзіны ў дзень.

Лепш за ўсё планаваць справы на ўсе дні тыдня і запісаць гэты план. Тады вядома будзе загадзя, што вам трэба зрабіць у гэты дзень.

Прыводзім тут прыкладны тыднёвы план. Гэты план ахоплівае тыя справы, якія павінны быць уключаны ў звычайны рабочы дзень нароўні з іншымі заняткамі:

панядзелак	— мыццё бялізны;
аўторак	— рамонт адзення, прасаванне;
серада	— шыццё, вязанне, рамонт бялізны і адзення;
чацвер	— наведзенне парадку ў шафе, буфеце, больш грунтоўнае прыбіранне кватэры і да т. п.;
пятніца	— пакупкі на рынку і ў магазінах на ўвесь тыдзень;
субота	— выпечка булак, пірагоў і да т. п., прыгатаванне абеду на два дні.

Пытанне адпачынку — гэта зусім не другараднае пытанне і яно датычыць не толькі здароўя. Жанчына стомленая, заўсёды загружаная работай не можа быць у добрым настроі. Яна часта нервуецца, злуже без прычыны, бывае запальчывай. А яе ж настрой і добрае самаадчуванне ўплываюць на хатнюю атмасферу, на спакой, які адыгрывае такую важную ролю ў кожнай сям'і.

ДА СТАРОНКІ МОД

1. Прыгожая сукенка са светлай шаўковай тканіны для выпускнога балю. Драпіраваны пояс упрыгожан букетікам штучных кветак.
2. Камплект з баваўнянай тканіны або льну ў палоску, які складаецца з прамой сукенкі, аздобленай белым піке, і жакеціка.
3. Прыгожая сукенка з дзвюх частак: прамога джэмпера і спадніцы. Чатыры складкі расшыраюць спадніцу ўнізе.
4. Выкрайку гэтай блузкі вы знойдзеце ў дадатку.
5. Сукенка з цёмнай тканіны, якую вельмі ўпрыгожвае вялікі белы каўнер.
6. Зручны камплект для работы. Шырокая спадніца ў складкі, кароткая безрукаўка з тканіны спадніцы і блузка з баваўнянай тканіны з доўгімі ўстаўнымі шырокімі рукавамі.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 09713.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

Падпісана да друку 2/III-62 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 к. Дадатак — выкрайка.
Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 196467 экз. Зак. 83.

Clayton

